

SZÍNHÁZ

DRÁMAMELLÉKLET

1989
MÁJUS

FRANZ KAFKA

A kastély

A regényt – Rónay György fordítását felhasználva – szín-
padra alkalmazta
FODOR TAMÁS
Bemutató: Szolnoki Szigligeti Színház, 1989. január 20.

SZEREPLŐK

K., a földmérő
GARDÉNA, a „Híd” fogadó kocsmárosnéja
TANÍTÓ
SCHWARZER, egy alvárnagy fia
JANKÓ, a fogadósné férje
LASEMANN, tímármester
LASEMANN-NÉ
BRUNSWICK, suszter
BRUNSWICKNÉ, a kastély volt szobalánya
BRUNSWICK JANCSI, a fiuk
GERSTÄCKER, fuvaros
ARTÚR
JEREMIÁS } K. segédei
OLGA
AMÁLIA } a kiközösítettek
BARNABÁS }
AZ APJUK, a tűzoltóegylet valamikori oszlopa
FRIDA, a csaposlány az „Udvarház”-ból
PORTÁS, az „Udvarház”-ban
ELŐLJÁRÓ
MICI, az előljáró felesége
GIZA, tanítónő
MOMUS, falutitkár
PEPI, Frida utódja az „Udvarház”-ban
EMÍLIA
HENRIETTE } Pepi szobatársai
HIVATALSEGÉD
ZIZI, konyhalány
Parasztok, szolgák, gyerekek, zenészek

1. kép. KOCSMA „A HÍDHOZ”

Beszűrődő fény. Este. Fűrészpör. Állópult. Parasztok —
kört képeznek. Állva elaludt valaki. Otromba tréfa; le-
szik egy korszó, és elgurul. Az idegen felriad, körötte
kandi szemek és egy ficsúr. A kocsmárosné a kasszá-
ban ül, a ficsúr háta mögül a kocsmáros leselkedik

K. Mit akarnak?

SCHWARZER Ez a falu a kastélyé — aki idejön és el-
alszik itt, olyan, mintha betörne a kastélyba, és meg-
ágyazna magának.

K. Van itt valami kastély?

KOCSMÁROS Igen.

K. Hát akkor elmegyek az engedélyért.

KOCSMÁROSNÉ Most, éjfélkor? Hogy képzeled?!

K. Akkor meg miért zavartak föl?

SCHWARZER Micsoda csavargótempók ezek? Tessék
tisztellel lenni a hatóság iránt!

K. Kissé elkapatja magát, fiatalúr. — Napok óta jövők
ebben az istenverte téiben. És ha érdekl: a földmérő
vagyok. A kastély hívatott ide.

KOCSMÁROSNÉ Hát a műszereket hol hagyta?

K. A segédek hozták. Holnapra — ha el nem vágja
őket tőlem ez a hófűvés — ők is megérkeznek.

KOCSMÁROSNÉ Én azt mondom, hogy kérdezzük meg.
SCHWARZER Schwarzer... — Fritz úr? — „A hídhöz”

címzett fogadóból hívom. — Igen. — Van itt kérem
valaki, egy idegen. Elég gyanús. — Harmincas. —
Nyilván elmulasztotta. — Én véletlenül itt vagyok,
most már kézbe vettem az ügyet. — Azt állítja, hogy
földmérő — és a kastély rendelte ide... — Hogy va-
lóban várnak-e ilyesféle földmérőt? — Nem? — Kö-
szönöm. (Leteszi a kagylót. Megvetően nézi K.-t)

KOCSMÁROSNÉ Közönséges csavargó, ha ugyan nem
rosszabb!

Cseng a telefon, Schwarzer fölveszi

SCHWARZER Halló!... Hát ez felettébb kellemetlen!
— Hogy magyarázzam meg a földmérő úrnak? — Jó
éjszakát, jó éjszakát! — Elnézését kérjük, földmérő
úr! — A söröm!

K. Azt mondják, a jó munkát itt megfizetik.

KOCSMÁROS Igen, kérem.

K. Ha az ember elkóborol a családtól, az sem árt, ha
visz is haza valamit.

SCHWARZER Írja majd a többihez! (Veti oda a kocs-
márosnének, és kimegy)

K. Ki ez az alak?

KOCSMÁROS „Alak”?! — Isten őrizze! Az egyik alvár-
nagy fia.

K. A gazfickó! — Mintha legalábbis főherceg volna az
apja.

KOCSMÁROS Ha nem is az, de nagy ember.

K. Neked mindenki nagy. Még én is, mi?

KOCSMÁROS Nem. Magát nem tartom nagy embernek.

K. Jó szemed van.

2. kép. DOMBTETŐ

A tanító, szájában síppal, a gyerekekre felügyel, akik
katonás rendben csúsznak ródlival lefelé

TANÍTÓ Ááá... a kastélyt nézegeti?

K. Hát bizony, némi csalódást okoz; így futólag felrém-
lett a saját szülőfalum. Állítom, hogy a mi kastélyunk
semmiben sem marad el e mögött a kastély mögött...

TANÍTÓ Azt akarja mondani, hogy nem tetszik?

K. Van valami benne, ami valahogy eszelősen hat...
Idelentről, azok a falcsipkék — vagy micsodák... —
úgy rajzolódnak ki az égre, mintha egy gyerekkez-
rőttá volna oda föl... — egy riadt vagy hanyag gye-
rek keze.

TANÍTÓ Meghökkenő, amit mond.

K. Az a benyomása az embernek, mintha egy nyomott
kedélyű óriás, akit bezártak a legbelső szobába, egy-
szer áttörte volna a tetőt, és fölébe emelkedett, hogy
megmutassa magát a világnak.

TANÍTÓ (franciául) Legyen tekintettel ezekre az ártat-
lan gyermekekre.

K. (franciául) Nem hiszem, hogy csúnyát mondtam vol-
na.

TANÍTÓ Maga idegen itt. — Nem ártana mihamarabb
beilleszkednie.

K. Hát meglehetősen elhagyatottnak érzem magam — sem a parasztokhoz nem tartozom, sem pedig a kastélyhoz.

TANÍTÓ A kastély meg a parasztok között nincs akkora különbség.

K. Lehet. De az én helyzetemen ez mit sem változtat. — Meglátogathatom egyszer?

TANÍTÓ A Hattyú utcában lakom, a hentesnél.

K. Jó, majd fölkeresem.

3. kép. LASEMANNÉKNÁL

Homályos, nagy szoba. Mosóteknő. Gyerekjárma. — Mint-ha nagymosás lett volna. Fehérneműt mostak. — A füstölő vízben két férfi fürdik. A pancsoló férfiak és a gyerekek énekelnek:

A Dunában úszik egy sámlí,

A Jancsika rá akar állni,

A Jancsi megcsúszott,

A sámlí elúszott,

Hollári, hollári, hó!

Egy nagy lyukon fakó holdvilág süt be, bizonyára az udvarból, és selymes fényt ad egy nő ruhájának, aki inkább ernyedten fekszik, mint ül, csecsemővel a mellén. Körülötte néhány gyerek, ő azonban, mintha nem is ide tartozna: érthetően, hiszen a fáradtság és a betegség a parasztokat is megfinomítja.

Kopogás.

K. arca. Ez az, ami most fényes és éles. Inkább csak az artikulációt lehet látni

K. Bemehetek egy kicsit? — Nagyon elfáradtam.

LASEMANN-NÉ Jöjjön be.

LASEMANN Bolond ez az asszony! — Te boszorkány! Be fogsz hívni mindenkit, aki az utcán ódöng?

K. (most ér be) Hihetetlen, milyen hosszú ez a kis falu. Nincsen vége, úgy sorakoznak egymás után a befagyott ablakszemek, mintha sose fogynának ki. — És mindenütt hó. — Most látom csak, rosszkor jöttem. A földmérő vagyok.

LASEMANN A, a földmérő.

Csend

K. Ismernek?

LASEMANN Hogyne.

K. Ez a maguk főutcája sehogy sem visz a Várhegyre. Már azt hittem, hogy odaértem, és akkor elkanyarodott. Egész furcsa! — nem távolodik a kastélytól, de közeledni sem közeledik hozzá.

LASEMANN Keressen magának valahol helyet, amíg megmelegsik.

Egy felemelt kéz a dézsában egy ládára mutat — közben telefröcsköli K. arcát meleg vízzel. — K., ahogy hozzányúl. Nem akarja szétdőrszölni a szemében — leül. — Visszamerülés a vízbe. — A gyerekek papírrrepülővel játszanak.

Kimerevitett fázisok egymásutánja. Hatalmas fröcskölés. Mozdulatlan nő, aki bámul. „Változatlan, szép szomorú kép.” — Nem tudjuk, hogy elaludt-e K. vagy nem. Ott ül a ládán. — Meztelen emberi testek. Csöpögés

Eredj, rázd föl!

LASEMANN-NÉ Földmérő úr, nem maradhat itt. Ne vegye sértésnek.

K. Dehogyan akarok maradni, csak át kellett hogy melegedjek valahol. — Megtörtént! Tehát megyek!

LASEMANN-NÉ Röstellem, de nem marasztaljuk. Idegennel nem tarthatunk kapcsolatot.

LASEMANN A fenének jártatod a szád! — Nekünk nem kell vendég, azt annyi.

K. Azért hébe-hóba szükség van idegenre! Legalább is a kastélynak, máskülönben mit keresnek a faluban.

LASEMANN Ha hívták az urat, akkor bizonyára szükség van az úrra. — Én azonban tímármester vagyok. Ő meg suszter. Kisemberek. Tartanunk kell magunkat a szabályokhoz. Kérem, ne is vegye zokon tőlünk.

K. Már miért venném. Inkább hálával tartozom itt mindenkinek.

Mindnyájuk számára váratlanul egy ugrással a nő előtt terem. Delejes csend lesz

Kicsoda maga?

BRUNSWICKNÉ Egy szolgálólány a kastélyból.

Egyetlen pillanatig tart, és K.-t máris közrefogja a két ember. És mintha másként semmiképp sem érthetnének szót, némán, de teljes erejükből az ajtó felé húzzák. Lasemann-né és a gyerekek tapsolnak. — K.-t fölemelik, mint valami bajnokot

Kinek köszönhetem meg, hogy itt lehettem?

LASEMANN Senkinek.

K. Mégis, mi a neve?

LASEMANN Lasemann-nak hívnak.

K. Talán majd még találkozunk.

LASEMANN Nem hiszem.

K.-t kilöki az ajtón. A gyerekek és Lasemann-né újból tapsolnak

4. kép. DRÓTKÖTÉLPÁLYA

Primitív kerék kosárral. Gerstäcker áll és bagózik

GERSTÄCKER Hé, meg fog fagyni! — Földmérő úr!

— Mire vár itt?

K. Valamilyen szánra, hátha fölvesz.

GERSTÄCKER Erre nem jár semmiféle szán.

K. Az nem lehet.

Két furcsa szerzet bukkan fel az emelkedőn

ARTÚR Jó napot, Gerstäcker!

JEREMIÁS Jó napot, Gerstäcker!

GERSTÄCKER Jó napot, Jeremiás! — Hová mentek, Artúr?

ARTÚR } Hehe... dolgunk van! Hehe...
JEREMIÁS }

GERSTÄCKER Mi a fene!

ARTÚR } A kocsmában. (Elfutnak)
JEREMIÁS }

K. A kastélyba nem itt visz az út?

GERSTÄCKER Lát erre utat?

K. És ez? Micsoda? (Ránéz a kosárra)

GERSTÄCKER Beleülhet.

K. Nem szakad le?

GERSTÄCKER Mért szakadna?

K. Mennyit kér?

GERSTÄCKER Semmit. Maga a földmérő, nem? — A

kastélyhoz tartozik. — Hová akar menni?

K. A kastélyba!

GERSTÄCKER Az nem fog menni.

K. Hát akkor a „Híd” kocsmához.

GERSTÄCKER Üljön fel!

Harangozás hallatszik

K. Csodálatosan sötét!

GERSTÄCKER Mi a sötét?

K. Hát a kastély!

5. kép. KOCSMA

Kívülről süt a hold. A kocsmáros egy lámpával int. Parasztok. — Fogadás — és az ajtó két oldalán Artúr és Jeremiás. Hirtelen mintha rá akarnának törni K.-ra, de aztán csak bohóckodva szalutálnak neki. — K. megijed, majd elneveti magát, és visszaszalutál

K. Hát ti kik vagytok?

ARTÚR } A segédei.
JEREMIÁS }

KOCSMÁROS Igen, a segédek.

K. Hol vannak a műszerek?

JEREMIÁS Nálam nincsenek.

ARTÚR Nálam sincs.

ARTÚR } Nincsenek műszereink.
JEREMIÁS }

K. Rátok bízom!

ARTÚR } Hol vannak a műszerek?
JEREMIÁS }

K. Azt hiszitek, nem láttalak benneteket? A kastély felől jöttetek!

Lesütik a szemüket

Értetek valamit a földméréshez?

ARTÚR } Nem.
JEREMIÁS }

K. De ha ti a régi segédeim vagytok, értenetek kell hozzá!...

A „segédek” kétértelműen vigyorognak. Artúr a parasztsokra kacsint

Nem könnyű veletek.

Nézik, ahogy iszik

Az a baj, hogy nehéz megkülönböztetni titeket. —

Olyan egyformák vagytok, mint két kigyó!

JEREMIÁS Eddig egész jól megkülönböztettek minket.

K. Én nem bírok különbséget tenni köztetek! — Mindkettőtököt Artúrnak foglak hívni. — Az egyiknek ez a neve, nem? — A tiéd, ugye?

JEREMIÁS Nem!... Én Jeremiás vagyok.

K. Na látod! A legjobb lesz, ha téged is, meg téged is Artúrnak foglak hívni.

ARTÚR Ez nekünk nagyon kellemetlen volna!

K. Átérzem. — És mégis így lesz.

Egy paraszt jelekkel magyarázza Jeremiásnak, hogy neki kevesebb a haja, mint Artúrnak — ez segíteni fogja K.-t

Hé! (Csap rá az asztalra) — Ezek az én segédeim! — Itt most eligazítás van. Senkinek sincs joga, hogy zavarjon minket!... (Folytatva, a segédeknek) Senkivel sem szabad kapcsolatot tartani. — Én idegen vagyok itt, és ha ti vagytok a segédeim, ti is idegennek számítottok. — Nekünk, három idegennek, össze kell tartanunk. — Holnap szánt kell kerítenetek, hogy a kastélyba mehessek. — Reggel hatra legyetek a ház előtt.

ARTÚR Jó!

JEREMIÁS Azt mondod: jó. — És közben tudod, hogy nem lehet!

ARTÚR Igaza van. — Engedély nélkül nem mehetsz a kastélyba.

K. Hol kell engedélyt kérni?

ARTÚR Nem tudom.

JEREMIÁS Talán a várnagynál...

K. Hívjátok föl a várnagyot! Most rögtön! Mind a ketten!

Mind a ketten odarohannak, majd letapossák egymást igyekezetükben. Nevetségesen szófogadók. Egymás kezéből kapkodják ki a telefont

ARTÚR Itt Artúr!

JEREMIÁS Itt Jeremiás! — Hogy...

ARTÚR ... azt, hogy...

JEREMIÁS ... hogy...

ARTÚR ... hogy...

JEREMIÁS ... hogy holnap...

ARTÚR ... hogy holnap följöhet-e velünk...?

JEREMIÁS ... a földmérés...

ARTÚR ... hogy föl a kastélyba...

JEREMIÁS ... a földmérés...

ARTÚR } Nem lehet fölmenni. (Ránéznek, és le-

JEREMIÁS } teszik a kagylót)

K. föllál, a telefonhoz megy. A parasztsok, mint egy lóversenyen: az a nézetük, hogy egyáltalán nem fog választ kapni.

Tekerős telefon. A telefonban zümmögés — gyermeki zümmögés, gyerekkórus, messzi hangok éneke — és ebből egy magas, erős hang képződik. — K. újra kurblik. — A kocsmáros meghúzza a kabátját

KOCSMÁROS Egy küldönc keresi magát.

K. Kicsoda?... — (A telefonba) A „Híd” kocsmából be-szélek... — Én most hívom a kastélyt először. A földmérés úr segédje vagyok. — Földmérés! (K.-nak eszébe jut a tegnapi telefon) Kérdezze meg Fritztől! — Engem? Josefnek... Josef...

A parasztsok morognak: nem tetszik nekik, hogy hamis nevet mond

A segédek?... Artúr és Jeremiás! De azok az új segédek. — Nem, a régi én vagyok. Ma jöttem a földmérés úr után... — Hát akkor... ki vagyok?... — Mikor mehetnék?... (Most legszívesebben letenné a kagylót) Mikor mehet a gazdám a kastélyba?... (Nem halljuk, milyen választ kap. — Visszaakasztja a kagylót a helyére)

A parasztsok félig kuncogva, félig ciccegetve és fejüket csóválva — már akik vesztettek, mert van, aki nyert — visszaállnak a pulthoz, és ott marad egyedül Barnabás. — Meghajol K. előtt. — Egy levelet nyújt át. — K. elveszi, mozdulatlanul nézi Barnabást, aki hasonlít a segédekre: feszes ruha, de a mosolya biztató — a kezével végigsimít az arcán, mintha le akarná törölni róla azt a mosolyt

Te ki vagy?

BARNABÁS A küldönc. A kastélyból.

K. (a parasztsokra mutat) Mit szólna ehhez? (Mintegy megmutatja neki, mint valami különleges körülmények folytán rákényszerített kíséretet, és várja, hogy Barnabás különbséget tegyen köztük és közte. K. felbontja a borítékot, magán érzi a kíváncsi tekinteteket) Tessék! — Itt ólalkodnak! Egyre a nyomomban! Nézd meg!

KOCSMÁROS Higgye el...

K. Akartok tőlem valamit?! — Nincs szájuk, nem tudják megmondani.

KOCSMÁROS Gyerekességből! — Uram, pusztá gyerekességből!

K. Az, úgy látszik, általános itt. — Te is, hogy fogod azt a sört? (Próbál egyedül maradni a levéllel: a kezében van valami, ami föntről jött. — Összecukja a levelet) Mit bámultok folyton?

A paraszt megnyalja a szája szélét

PARASZT Az ember mindig hall valamit...

K. (végignéz rajtuk, visszamegy, és olvassa a levelet. — Fölnéz Barnabásra) Tudod, mi van benne?

BARNABÁS Nem.

K. Rólad is írnak. — Te közvetítesz majd köztem és a főnökség között. — Nem mondták?

BARNABÁS (az „Isten őrizze!” gesztusával) Ennekem csak azt hagyták meg, adjam át a levelet, és várjam meg, míg elolvasod. Aztán, ha szükségesnek véled, vigyek vissza szóbeli vagy írásbeli választ.

K. Jól van. — Semmi szükség írásra, szóban is jelentheted a főnöknek... Nem tudom elolvasni az aláírást... Hogy hívják?

BARNABÁS (hatalmas tisztelettel) Klamm.

K. (belenéz a levélbe, mintegy sorról sorra válaszol) Jelentsd majd a főnöknek, Klamm úrnak, hogy — köszönöm a felvételt. A munkámra és a bérezésemre vonatkozólag... utasítás szerint... fölveszem a kapcsolatot az előljáró úrral. — Igyekezni fogok, ahogy írja, elégedett alkalmazott lenni... — És ma nincsen különleges kívánságom.

BARNABÁS Elismételhetem? — Földmérés úr köszöni a fölvételt. Ami munkáját és bérezését illeti, fölveszi a kapcsolatot az előljáró úrral. Igyekszik, hogy elégedett alkalmazott legyen. — És ma nincsen különleges kívánsága.

A parasztsok tapsolnak

K. Zavarnak az emberek!... Szeretnék valamit bizalmasan mondani.

BARNABÁS Fölmehetünk a szobájába.

K. Van itt kiadó szoba?

KOCSMÁROSNÉ Nekünk egyáltalán nincs szobánk.
BARNABÁS Ha nincs rám szükség, uram, elmennék.
KOCSMÁROSNÉ Egyszerűen felháborító!
K. Elkísérlek. — Nézd, ha pusztán ilyen ötletszerű üzen-
getésekre leszek utalva... az nem jó.
BARNABÁS Hát megkérheti a főnököt, hogy mindig
meghatározott időben jöjjenek.
K. Nem... az sem megfelelő. — Lehet, hogy egy álló
évig semmi üzenet nem jön. — Aztán — szinte öt
percre rá, hogy elmentél — lesz valami halaszthatat-
lan!
BARNABÁS Jelentsem a főnöknek, hogy földmérő úr
elégedetlen velem?
K. Nem! — A világért sem! Csak nem volna rossz, ha
most visszamennék veled!...

Mindketten kimennek a kocsmából

KOCSMÁROSNÉ Nem is vártam, hogy köszönjön!...
(Szemével K. után int, a „segédek” megértik, K. nyo-
mába erednek)

6. kép. BARNABÁSÉK HÁZA ELŐTT

Szél van. Hóké. Ablakból kiszűrődő fény

BARNABÁS Kapaszkodjon belém... Itt egy kicsit me-
redek. — Bizza rám magát... Ismerem a járást. (És
fölhúzza K.-t az emelkedőn)
K. Nappal, tudod, úgy tűnik, mintha a kastély egész
könnyen elérhető volna. — Éjszaka meg egyre mesz-
sebb kerül. — Az a torony ott olyan, mint a szülő-
falumban a templomtorony... csak akörül egy temető
volt, azt pedig egy magas fal vette körül. — Sima
volt, és nagyon magas az a fal... Mi, gyerekek, le
akartuk győzni ezt a falat, meg akartuk mászni... de
nem sikerült senkinek. — Aztán egy nap, az első ne-
kiiramodásra megmásztam. Körbenéztem, azokra a
földbe rogyant kereszttekre. Úgy éreztem, hatalmas
vagyok. — Aztán arra jött a tanító, és leparan-
csolt. — Leugrottam, összevissza vertem magam...
de hát mégiscsak fenn voltam! — Hol vagyunk most?
BARNABÁS Itthon.
OLGA Ki van veled, Barnabás? (A jégvirágot lekaparja,
s így néz ki az ablakon)
BARNABÁS A földmérő.
OLGA Á, a földmérő?!

Megjelenik mögötte Amália

K. Ti már a kastély területén laktok?
BARNABÁS Mi? A kastély területén?

*Olga egy sebtiben magára kapott viseltes kabátban
megjelenik a kapuban, kezében korsó*

OLGA Gyertek be. — Barnabás, hozd be a földmérő
urat!
BARNABÁS Én csak reggel megyek a kastélyba. —
Aludni nem alszom ott.
K. És ezt miért nem tartad?
BARNABÁS Nem kérdezte, uram. Csak azt mondta,
visszakísér.
OLGA Jöjjön be, földmérő úr! — Hadd kínáljuk meg
egy kis sült krumplival... Hozok hozzá... egy kis
sört!
K. Honnan hozza?
OLGA A kocsmából.
K. Megyek én is. — Úgyis van még egy kis dolgom ott.
BARNABÁS Nem oda megy, nem a „Híd”-ba. — Az
„Udvarház”-ba!
K. Annál jobb! — Veled tartok, jó?
OLGA Nem tudom, hogy beengedik-e? (Néz Barnabásra)
BARNABÁS Ha éppen nincs ott senki a kastélyból.
OLGA Az „Udvarház”-ba nem mehet más, csak akit
idéztek.
BARNABÁS Hát igen, az urak fogadója. — Ha a tiszt-
viselők lejönnek a faluba, ott esznek. És ott is hálnak
sokszor.
K. Akkor mindenképpen szeretném elkísérni a nővére-
det. — Olga... ugye, Olga?

OLGA Igen.
BARNABÁS (Olgához) Hát, ha az úr úgy kívánja!

7. kép. BÁR AZ „UDVARHÁZ”-BAN

*Nagyon hasonlít a „Híd” kocsmához: a faluban nincse-
nek nagy különbségek, a kicsik azonban hamar észre-
vehetők. Itt nem parasztok bambulnak a pultnál, hanem
a kastélyból leruccant urak kocsisai, szolgálai, „bizton-
sági emberei” mulatoznak — kissé ernyedten, szinte szo-
lidan*

PORTÁS Sajnos, kérem, nem lehet. Végtelenül érzé-
kenyek az urak. Képtelenek elviselni idegenek látvá-
nyát. — Legalábbis váratlanul. — Szigorú szabályok
kötnek, uram.
K. Szeretném fölhívni a figyelmét, hogy értékes kap-
csolataim vannak a kastélyban...
PORTÁS Én, kérem, ezt elhiszem.
K. Meghálálnám.
OLGA A földmérő úr. — Velem van.
PORTÁS Negyedóra. — De innen tovább nem mehet.
(Kimegy)
OLGA Sörért jöttem, Frida.
IGNAZ (az egyik szolgál) Csak?

A többi szolgál, aki a pult mellett ül, röhög

OLGA Nem... Ma hagyjatok!

Ignaz a fölébe ság. — A többiek is sugdosnak neki

K. Mondja, Frida... Itt minden szoba foglalt?
FRIDA Foglalt? Milyen értelemben?
K. A kastélyból sok úr tölti itt az éjszakát?
FRIDA Nem, csak egy maradt lent ma.
K. Hát... lehetséges, hogy ismerem. — Megtudhatnám
a nevét?
FRIDA Klamm. — (Feleli mellékesen, és kimegy össze-
szedni az üres poharakat)
OLGA Mit akartál Fridától?
K. Itt akartam tölteni az éjszakát.
OLGA Hiszen nálunk is töltheted.
K. Persze, persze. — Maga jól ismeri Klammot?

Frida jön vissza, üres poharakkal, Olga fölnevet

Most mit nevelsz?
OLGA Nem neveltek. (Visszafordul a szolgálkhoz)
FRIDA Nem akarja látni?
K. Klammot? — Hogyne. Természetesen.

Frida megtörli a kezét, egy széket hoz és egy hokedlit

FRIDA Jöjjön be!

*K. bemegy a pult mögé. — Kétségbeesetten néz körül,
de a szolgálk Olgával vannak elfoglalva. — Fölmászik a
billegő építményre. — Lenéz: hogy nem lát semmit*

Szedje ki az újságpapírt!

K. kiszedi egy betömködött részből az újságpapírt

Nem látom, hogy... Egy asztalnál ül... azt hiszem,
hogy szivarozik. — Nem látom, iratok vannak előtte,
vagy...
FRIDA Nem, nincs előtte irat. — Most voltam bent nála.
K. (lemászik) Ez az Olga, ahogy nevetett... olyan ne-
veletlen teremtés...
FRIDA Maga azt kérdezte tőlem, hogy ismerem-e Klam-
mot. — Hát nem hallott rólam? Én vagyok a szeretője.
K. Klamm kedvese?
FRIDA (tömködi vissza a papírt) Az. — Ezért nevetett
az Olga.
K. (lesegíti Fridát) Akkor maga igen tekintélyes sze-
mély a szememben.
FRIDA Nemcsak a maga szemében. (Elviszi a sámlit
és a széket)
K. És a kastélyban járt már?
FRIDA Nem elég, hogy itt vagyok az udvarházban?
K. Nekem igen.

FRIDA Látja, pedig az istállóban kezdtem. — Nem itt, hanem „A hídhöz” címzett fogadóban mint cseléd lány. K. Ezzel a finom kis kézzel? — Kivételes ereje van, hogy felküzdötte magát ide... — De... ne nevéssen ki!... maga előtt nagy küzdelmek vannak még. Csak, ahogy az lenni szokott, a világ bizony ellenáll. — Ha egy férfi állna maga mellett, együtt talán könnyebb lenne.

FRIDA Jóságos ég!... Csak nem akar elvenni Klamm-tól?!

K. Itt tölthetem az éjszakát?

FRIDA (dohogva, a szolgálkra értve) Hogy folyton magával cipeli ezt a csöcseléket!...

K. Klamm?...

FRIDA Hányszor kértem már, hogy hagyja otthon őket! — Hát nem elég, hogy a többi úr cselédségét el kell túrnóm?! — Legalább ő lehetne tekintettel rám! — Az istállóba...! Oda valók! — Ha maga nem lenne itt, én fölkelteném Klammot, és személyesen kergetném ki valamennyit!

K. Alszik? — Az előbb még ébren volt, és az asztalnál ült!!

FRIDA Alszik. — Az urak sokat alszanak. Meg is értem. — Különben hogy bírná elviselni ezeket! — Az istállóba! — Klamm nevében kifelé, az istállóba!

Kipattan a pult mögül, egy ostorral zavarja a szolgálkat, akik érthetetlen félelemmel kezdenek a teremből kihátrálni. Kinyílik az ajtó. Frida megy utánuk

PORTÁS (kívülről) Frida!

K. hirtelen nem tud mit csinálni. — A söntéspult mögé kushad le. Portás belép

Frida!

FRIDA (visszajön) Az istállóba! Oda valók! A bar-mok!... Az istállóba!

PORTÁS A földmérő hol van?

FRIDA Nyilván régen elment.

PORTÁS Ahogy nézem, még az is kitelik tőle, hogy el-bújt!

FRIDA Ilyesmire csak nem vetemedik! — Biztos ide bújt. (Lehajol váratlanul, futólag megcsókolja — majd megkönnyebbülten) Nahát, itt nincs.

PORTÁS Kellemetlen. — A szabály mindenkire vonat-kozik, Frida. Jó éjszakát! (Kimegy)

Frida már lent van K.-nál, a pult alatt. — Nézi, a ha-ját simogatja, ismerkedik vele, a fülét, a száját érinti

FRIDA Kedvesem... kedvesem... (Tapogatja, mint egy ajándékot) drága kedvesem... Jaj, meg kell ful-ladni...

Fölpattan a pultra, vizes lesz a szoknyája, K. feláll — ő a lába közé veszi, újból fésülgeti, úgy vonja a mellé-höz, mint egy kisgyereket. — Frida szoknyája alá be-folyt a víz — odanyúl — felnevetnek. K. is fölül, és ak-kor Frida átugrik a pult túlsó oldalára, vetkőzteti K.-t. K. hozzányúl — ügyetlen vetkőztetés —, a ruhadarabok fölrepülnek a pultra. — A két segéd feje bukkan fel hátul. — Csönd van. — Mocorgás. — És az undorító fűrészpóros világban egyszer csak megindulnak a pult fölött a poharak is, elkezdene remegni

KLAMM HANGJA Frida!

K. ijedten fölugrik, a különszoba rése felé. — Vizes, sáros, meztelen a felsőteste. — Lenéz

Frida!

Frida is föláll, egy kigombolt férfiing van rajta, semmi más. — Magához tér

FRIDA Nem megyek!... (Be akarja bújtatni az ingébe K.-t) Soha nem megyek hozzá vissza!

K. Nem... nem szabad!

Frida otthagyja őt. — A hokedlit újra odateszi, ahol K. már leseledett. — Rá a széket. — Kihúzza az újság-papírt. — A résbe kiált

FRIDA A földmérővel vagyok! A földmérővel vagyok! K. (odaroohan hozzá, megrázza) Ne...! Mind a ketten elvesztünk.

FRIDA Nem. — Csak én veszttem el... — Téged viszont megnyertelek... (A bugyijával üti a rést) A földmé-rővel vagyok! (Próbálja ott a tetőn fölvenni a bugyi-ját. — Közben megáll, nevet. — Odanéz a két segédre)

K. Mit akartok itt?

JEREMIÁS Meg kellett keresnünk.

ARTÚR Hát...

Frida csomagol

JEREMIÁS ...ha egyszer nem jöttél vissza hozzánk... előbb Barnabásnál kerestünk.

ARTÚR Nem könnyű a szolgálatunk.

K. Csak nappal vagytok szolgálatban! — Éjszaka nem! Takarodjatok!

JEREMIÁS Már nappal van.

ARTÚR Fényes nappal.

Nem moccannak. Kinyílik az ajtó, betódulnak a szolgálk Olgával, aki tiszta szalma. — Odamegy K.-hoz: min-dent megért

OLGA Miért nem jöttél haza velem? Egy ilyen nősze-mély miatt...

FRIDA Mehetünk.

Belekarol K.-ba. — Mennek — utánuk a segédek mint a nyoszolyólányok — utánuk a szolgálk, hülyéskednek. — Olga utánuk néz, és a földre önti a sört. — A lengő-ajtó leng tovább

8. kép. A „HÍD” KOCSMA, A KONYHA FELŐL

Horganyzott bádogedények, fődök. A kocsmárosné Zizi-vel, a konyhalánnyal dagaszt. — Frida éppen az ágy-neműt húzza. A kocsmárosné átkiabál a cselédszoba felé a nyitott ajtón keresztül

KOCSMÁROSNÉ Különös egy ember maga, földmérő úr. — Lehetetlent kíván. — Én csak egy egyszerű asszony vagyok, falusi kocsmárosné. — Megeshet, hogy nem sok jelentőséget tulajdonít a szavaimnak, de hát kérdezett! — Felelnem kell! — Klamm úr soha nem fog szóba állni magával. — Mit mondok?! — Fog?! — Soha nem állhat magával szóba!

K. kijön a cselédszoba ajtaján, kezébe felhúzásra váró dunyha

Ő a kastélyhoz tartozik — ezzel szemben maga... ma-ga kicsoda? — Maga, akinek a házassági beleegyezé-séért alázatosan esedezünk itt. — Nem tartozik a kas-télyhoz. — Még nem is a faluból való, egyszerűen: semmi! — Legföljebb... — egy idegen!... aki fő-löslegesen és mindenütt: útban van! — Aki miatt ki kell raknom a szolgálókat az ágyukból! — Akiről nem tudjuk, hogy mit akar! — Aki elcsábította a mi kis Fridánkat! S akihez — sajnos — feleségül kell adnunk őt! — Klamm és maga! — Nevetséges! — A sas az égen, és egy hangya, aki araszolgat a porban! — Klamm álljon magával szóba? — Fridát a nevén szólította néha! De szóba azért ővele sem állt! Csak azt mondta: Frida! — és ő ugrott, hiszen az a dolga! — De hogy egyenesen őt hívta volna, azt nem lehet mondani. — Klamm talán még ezután is kimondja a Frida nevet, lehet — de bizonyos, hogy többé nem engedik hozzá! — Egy lányt, aki magával összeállt! —

Frida lép be K. mellé a huzattal

Én csak azt nem értem ezzel a szegény fejemmel — azt az egyet, hogy engedhette egy lány, akiről azt mondták, Klamm kedvese! — bár ez szerfölött túlzó

minősítés — hogy engedhette, hogy maga akár csak hozzáérjen!?

K. Ez valóban különös. *(És megcirógatja a frissen húzott dunyha csücskével Fridát, aki engedelmesen hozzásimul)* De hát maguk könnyen alkalmat szerezhetnek arra, hogy Klamm-mal találkozzak. — Ha más lehetőség nem kínálkozik, talán az „Udvarház”-ban. — Klamm bizonyára ott időzik még ma is.

KOCSMÁROSNE Nem képes rá, hogy fölfogja?! — Ez teljességgel lehetetlen! — Hát mondja, miről akar Klamm-mal társalogni?

K. Természetesen... Fridáról.

KOCSMÁROSNE Fridáról? — Hallod, Frida!? — Rólad akar! — Ó! — Klamm-mal! — Emlékeztet a férjemre, maga is olyan nyakas és gyerekes, akárcsak ő. — Nem tagadom, egyszer talán lehetséges, teljesen a szabályok és a hagyományok ellenére is elérni valamit — én még életemben nem tapasztaltam ilyesmit, állítólag van rá példa, meglehet! — de akkor biztos nem azon a módon, ahogy maga, hogy megy konokul a saját feje után. — Hát azt hiszi, én magáért aggódom?! *(Abbahagyja a dagasztást, lefedi a dagasztóteknőt, Zizi segít neki ujjairól lehúzni a téstát)* Neki köszönhet itt mindent *(bök a fejével Fridára)* — akár tetszik magának, akár nem! — A figyelmeztet, azt, hogy gondoskodom magáról! — Próbáljon meg találni a faluban egy kutyaólat magának!

K. Ez nyílt beszéd. — Hát ilyen bizonytalan a helyzetünk.

KOCSMÁROSNE Frida helyzetének semmi köze nincs a magáéhoz. — Ebben a vonatkozásban ő — az én házamhoz tartozik.

K. Akkor hát az én helyzetem bizonytalan. — De ez megoldható valahogy. — Ismerek egy házat, amely nyitva áll előttem.

FRIDA Kié?

K. Barnabásé.

FRIDA „Én Istenem, én Istenem! miért hagyál el engemet?” *(A zokogás rázza)*

KOCSMÁROSNE Artúr! Jeremiás! — Halljátok, hol kószál az úr? — Barnabás családjánál! — Inkább ott hált volna, mint az „Udvarház”-ban! — De ti, ti hol maradtatok?

K. Kocsmárosné asszony! Ezek az én segédeim, az én szolgálatomban állnak, nem a magáiban! A segédeim! Nem pedig az őrzőim. — Mars ki! — Kint vártok a söntésben!

JEREMIÁS Várni itt is várhatunk.

ARTÚR Itt olyan jól együtt vagyunk.

KOCSMÁROSNE *(a síró Fridára mutat)* Nézze, mit tett! — És nézzétek ti is! — Látod, Artúr! Jeremiás! — Tudom, nem szabad velük beszélnem. — A legboldogabb állapotból szakította ki Fridát, s ez azért sikerülhetett magának, mert ő, szegénykém, nem bírta elviselni, hogy ott csüng Olga karján, s hogy így ki legyen szolgáltatva Barnabás családjának. Mindazt, amije volt, elcserélte volna arra a „nagy boldogságra”, hogy együtt nélkülözzenek. — És erre a földmérő úr előáll, kijátssza, mint valami nagy tromfot, hogy akár Barnabáséknál is hálhatott volna éjszaka?! Hát ha valóban ott hált volna a Barnabáséknál, ebben a szempillantásban el kellene hagynia a házamat!

K. Nézze! — Barnabásék bűneit nem ismerem. De megkérem: a kettőnk ügyét hagyja Fridára és rám!

KOCSMÁROSNE Aggódom. — Mégiscsak a férje lesz. Nem bánom, nálunk kiöntheti a szívét. — Elmondhatja például, hogyan akar Klamm-mal beszélni, a valóságban azonban — kérve kérem — ne tegye meg!

K. Nem értem, miért alacsonyodik odáig, hogy kérlel. Engem! — Ha egyszer — ahogy állítja — lehetetlen Klamm-mal találkoznom, úgysem jutok el odáig, akár kérlel, akár nem. — A következmények pedig lényegében úgyis engem érintenek. — Fridáról, remélem — ha a látóköréből eltűnök majd végérvényesen —, maga boldogan fog gondoskodni. Mitől fél? — Talán csak nem Klammot félti? *(Kimegy)*

FRIDA Artúr! Jeremiás! — Vigyázzatok rá!

ARTÚR { Mindent el fogunk követni *(Kissé lemaradva)*
JEREMIÁS { *radva követik K.-t)*

9. kép. AZ ELŐLJÁRÓ ÜVEGHÁZA

Üvegház, mert az előljáró köszvényes — és az egy pálmaházban gyógyul igazán. Meg a mozgástól: ezért áll ott egy kerek nélküli bicikli, amely segít kielégíteni az előljáró napi egészségügyi mozgásigényét

ELŐLJÁRÓ A hideg, kedves földmérő úr... — ez az én legnagyobb ellenségem... a hideg. — Itt élek én, ebben a kis üvegházban, mert a köszvénynek ózondús levegőre van szüksége — levegőre és mozgásra. — Alig tudok járni, de a feleségem — Mici! Mici, hol vagy?!... —, a feleségem kíméletlen! — Látja, itt van. *(A biciklire mutat)* Ezzel kell nekem mozogni. — Hallott már ilyet! — Az én koromban! — Jaj, hogy fáj ez a nyavalyás láb. — Ez a köszvény. Nem kívánom magának. — *(Felül a biciklire, és szorgalmasan tekeri a pedált)* Hogy én mit szenvedek, földmérő úr!

K. Nem is akarok zavarni, kedves előljáró úr — csak egy perc az egész, tekintve, hogy...

ELŐLJÁRÓ Tudok, tudok mindenről! Hogy mégsem tettem semmit, annak oka egyrészt az a betegségem — Mici! —, másrészt az, hogy nem jelentkezett. — Már azt hittem, fölhagyott a dologgal. — De most, hogy volt szíves személyesen fölkeresni, meg kell mondanom önnek a teljes, kellemetlen igazságot.

Mici siet be egy cserép virággal

Mici! — A földmérő úr kabátja...

K. Nem, köszönöm szépen.

ELŐLJÁRÓ Látja, látja *(mutat a cserépben lévő virágföldre)*, ez az én kis birtokom. Ennyi földünk van... Na, nem éppen! — de nem sokkal több. — Látja, nincs szükségünk földmérőre. — Egyáltalán nincs, haha... — A világon semmi munkát nem tudnánk kitalálni önnek. Kis birtokaink vannak, ezeknek a határait réges-rég kimérték, minden telekkönyvezve van, tulajdoni változás alig fordul elő, azt is egymás között intézzük el — minek nekünk földmérő?... K. Kérem, talán félreértésről lehet szó. Én elég messziről jövök ahhoz, hogy ragaszkodjak az iderendelésem következtében megillető jogaimhoz.

ELŐLJÁRÓ A jogok!... Igen... — Valamikor réges-régen, alig néhány hónapja voltam előljáró... jött fönről egy leirat, és abban az urak szokásos kategorikus modorában tudomásomra hozták, hogy földmérőt fogadnak, és a község tartsa kéznél a munkájához szükséges tervrajzokat és följegyzéseket. — Nézz — ez a leirat nem vonatkozhatott önre, évekkel ezelőtt történt a dolog, eszembe sem jutott volna, ha nem volnék beteg, és ha nem volna időm rá, hogy mindenféle nevetséges ügyeken tűnődjem. — Mici! — Nézz utána valahol, hátha megtalálod azt a leiratot. — Azt az aktát kell keresned, amin felül az a szó van, hogy — földmérő.

MICI Igen, tudom: földmérő — és késsel alá van húzva.

ELŐLJÁRÓ A feleségem nagy segítség nekem. — Most, hogy beteg vagyok, feltorlódik a sok elintéznivaló.

K. Ne segítsék, asszonyom?

ELŐLJÁRÓ Hogy az akták között — már megbocsáson — kutakodjon... Engedje meg — azt azért nem!

MICI Nem kopogtak?

ARTÚR *(kintről)* Nagyon fázunk idekint!

ELŐLJÁRÓ Kik ezek?

K. A segédeim. — Nem tudom, hol várássam őket. — Úgy látszik, kint fáznak — de idebent útban vannak.

ELŐLJÁRÓ Engem nem zavarnak. — Ahogy látom, ismerem a fickókat. — Engedd be őket, Mici!

A segédek beviharzanak

K. Hát, ha már itt vagytok, maradjatok itt. — Segíthetnének az előljáró asszonynak megkeresni egy aktát, amelyen a „földmérő” szó késsel alá van húzva. — Annyira a terhemre vannak.

ELŐLJÁRÓ Hát, pedig az ön segédei.

K. Nem. — Csak itt szegődtek mellém.

ELŐLJÁRÓ Márminthogy: — itt osztották be ön mellé őket.

K. Akár az égből is pottyanhattak volna. — Az, hogy beosztották őket mellém, nélkülözött minden meg-gondolást.

ELŐLJÁRÓ Kérem! — Itt semmi sem történik meggon-dolatlanul.

K. És az én alkalmaztatásom?

ELŐLJÁRÓ Azt alaposan megfontolták. Csak bizonyos zavaró mellékkörülmények léptek föl. — Ugye, em-lítettem azt a leiratot, — Most, erre, ugye, köszönet-tel azt feleltük, hogy semmiféle földmérőre nincs szükségünk. — Mici! Adj egy aktát! — Bármelyiket. — Hogy a földmérő úr jobban értse a dolgot. — Ugye, mondjuk — itt a válaszunk. De ez, úgy látszik, nem az eredeti osztályra érkezett be, ahonnan az a bizo-nyos leirat jött. — Gyere ide, Artúr! — „A” osztály-nak nevezzük... hanem tévesen egy, egy másik, egy...

JEREMIÁS Nevezzük „J”-nek — Jeremiás!

ELŐLJÁRÓ Jó, hát akkor a „J” osztályra — „Jeremiás!” — De ugye, így az „A” osztály válasz nélkül maradt. — Sajnos azonban a „J” osztály sem kapta meg a válaszunkat, mert ugye — látja, itt egy akta. — Ez a külzet csak, és ott, belül: — az az akta... Na most... a „J” osztályra csupán ez a külzet futott be. — Ezen a külzeten csak annyi állt, hogy... a hiányzó akta — ugye, ami itt nincs benne — egy földmérő al-kalmazásáról szól. Na! Közben az „A” osztály ugye, várja, várja...

ARTÚR ...várja a választ.

ELŐLJÁRÓ Hogy majd előbb-utóbb válaszolni fogunk. — De az egész dolog valahogy feledésbe merült. — A „J” osztályon viszont az aktakülzet egy nagyon lelki-ismeretes előadóhoz került...

JEREMIÁS Sordinihoz...

ELŐLJÁRÓ Bizonyos Sordinihoz...

MICI En sose értettem, hogy ilyen képességekkel egy Sordinit ilyen jelentéktelen állásban hagynak...

ELŐLJÁRÓ Mici! — Na most ő... visszaküldte hoz-zánk az üres külzetet.

MICI Hogy kiegészítsük.

ELŐLJÁRÓ Csak egy kérem: — az „A” osztály első leirata óta, ugye, hosszú hónapok teltek el — ha ugyan nem évek! — Úgyhogy...

MICI ...éppen ezért...

ELŐLJÁRÓ ...ugye az egész ügyre már csak homályo-san emlékeztünk. — Mici meg én, ugye? — Mi ugye azt választottuk — így ugye: — „földmérő szerződés-ről nincs tudomásunk, és földmérőre nincs szüksé-günk”. — Nem untatja önt ez a történet?...

K. Nem, nem... Tessék csak. Inkább szórakoztat.

ELŐLJÁRÓ Nem azért mondom el önnek, hogy szóra-koztassam!

K. Nem... csak annyiban szórakoztat, hogy bepillantást nyújt abba a nevetéses zűrzavarba, ahogy itt egy ember sorsa felől döntenek.

ELŐLJÁRÓ Zűrzavar?! Ellenkezőleg: bámulatos sza-bályozottság! Hiszen éppen azt magyarázom! — Te-hát: a „J” osztály... hahaha... (Megpaskolja Jere-miás arcát) ...Sordiniban, hahaha... na mindegy... a mi válaszunkra fölébredt a gyanú. — Most egész levelezés indult meg közöttünk...

Jeremiás nagyon élvezi, és egy egész aktaköteget mar-kol fel

...ugye, hogy miért jutott eszembe hirtelen, hogy nem kell földmérő. — Mire én:...

Most Artúr szalad oda, és az előljáró nevében aktákat ad — játsszik

...Mire én: „hogy hát a hivatal részéről történt az első lépés: az a leirat”. — Hogy egy másik osztály-ról volt szó, nem a „J”-ről, hanem az „A”-ról, azt már elfelejtettük... „Hogy miért csak most teszek említést erről a leiratról?”

Mire én. — „Mert csak most jutott eszembe!”

Sordini: — „Hogy ez szerfölött csodálatos!”

En, ugye: — „Hogy mi ezen a csodálatos! Egy ilyen régóta elhúzódó ügyön?” — „Hogyne volna csodálatos!” — így Sordini. — „Az a leirat, amelyre hivat-kozom, egyszerűen — nem létezik!”

Na, itt aztán megakadtunk. — Az, hogy Sordini osz-tályán valami hiba történhetett — azt nem mertem én állítani, se elhinni!! — Ön erre mondhatná azt, hogy mért nem tudakozódott más osztályokon Sordi-ni? — de hát a hatóság munkájának alapelve, hogy hibalehetőségekkel egyáltalán nem számol. — Egyéb-ként ezt a Sordinit saját szememmel még nem láttam, annyira agyon van halmozva munkával, hogy nem jöhet le a faluba.

MICI Azt mesélik, hogy a szobája falát hatalmas, egy-másra zsúfolt aktakötegek oszlopai borítják.

ELŐLJÁRÓ De ezek csak azok, amelyekkel éppen fog-lalkozik, és mert a csomókból állandóan hol kivesz-nek egy iratot, hol hozzájuk tesznek — s mindez nagy sietséggel történik — az oszlopok minduntalan ösz-szerogynak. — Sordini dolgozószobájára állítólag ez jellemző — ez a szüntelen, gyors egymásutánban kö-vetkező recsegés-ropogás. — Nincs meg az akta?

K. Nézze, előljáró úr! — Nekem a legkevésbé sem becs-vágyam, hogy a velem foglalkozó testes aktaoszlopok keletkezését és összedőlését előidézzem. — Mindössze azt szeretném, hogy mint jelentéktelen kis földmérő — egy kis asztalnál békén dolgozhassam.

ELŐLJÁRÓ „Békén dolgozhasson!” — de szép volna!

K. Az én ügyem, azt gondolom, nem olyan nagy ügy!

ELŐLJÁRÓ A maga ügye egyike a legkisebbeknek!

K. Látja, mégis mennyi embert foglalkoztat, hiába volt ilyen kicsi — ahogy mondja —, miközben nekem egyáltalán nem kis dolog! — Az ilyen Sordini-féle tisztviselők folytán — nagy ügy lett belőle.

ELŐLJÁRÓ Ó! Hát arról a sok gondról, amit itt a maga ügye okozott, még semmit sem tud!...

K. Persze, nem az én ügyemről beszél most, hanem a — „földmérő”-ügyről!?

ELŐLJÁRÓ Persze. Nézze! — A földmérés kérdése a parasztokat közelről érinti, és ezek valamilyen sus-kust szimatoltak — hogy valamilyen jogtalanság van az ügy mögött. — Ráadásul kolompost is találtak ma-guknak.

MICI Brunswick! — A főkolompos Brunswick volt!

K. Ismerem őt. A feleségét is!

MICI Szép nő, csak sápadt egy kicsit. — Beteges.

K. A kastélyból való?

Egymásra néznek az emberek, megállnak az akták — csend van

ELŐLJÁRÓ Látja, így lett egy magától értetődő tény, hogy tudniillik nincs szükség földmérőre — legalább-is kérdésessé. S merthogy Sordini túlzottan is lelki-ismeretes — aggályos vizsgálattal ki akarta nyomozni, ugye, az előljáróság, de az ellenzék indokait is. Hó-napokig maszkáltam az „Udvarház”-ba, ott voltak az egyeztető tárgyalások. Naponta idéztek jegyzőkönyves kihallgatásokra tavaly, ugye, Mici?! De hála istennek, az egyik ellenőrző hivatal fölfedezte, hogy az „A” osztályról — ugye, hahaha... — csibész Artúr! — ugye sok-sok évvel ezelőtt megkeresést adtak ki a „földmérő alkalmaztatása” tárgyában, és erre, ugye, még nem érkezett válasz. — Újra tudakozódtak ná-lam. — Most aztán az egész dolog kiderült, s az „A” osztály megelőgedett a válaszzommal, hogy tudniillik nincsen szükség földmérőre. — Sordini elismerte, hogy nem volt illetékes — föllélegeztünk. Hát kép-zelje el, földmérő úr, a csalódásomat, hogy most, az egész ügy szerencsés lezárása után, ön váratlanul megjelenik, és akkor az a látszat támad, hogy kez-dődik előlről az egész. — Hozzám mindig bizalom-mal fordulhat, én bármiben segíthetek — már termé-szetesen a hatalmi lehetőségeim keretei között —, de abba nem megyek bele, hogy földmérőnek vegyék föl!

K. Bocsánatot kérek, előljáró úr! — Ön arról beszél, hogy fölvesznek-e földmérőnek. — Hát a valóságban már fölvettek! — Itt van Klamm levele!

ELŐLJÁRÓ Igen. Az aláírás valódinak látszik. Egyéb-ként... Mici! Mit műveltek?!

A segédek eldöntik az egyik polcot, és megtapossák az aktákat, mint a savanyú káposztát

Hagyjátok már! Látom, látom, nincs meg az akta, de már nem is kell. — Mici! Olvasd!

MICI Igen, igen... Klammtól van.

ELŐLJÁRÓ „Igen tisztelt uram! — Mint tudja, fölvet-tük a kastély szolgálatába.” — Na! Hát szolgálatába! — Itt nincs az, hogy földmérőnek! — Továbbá — ugye, így folytatódik — „Közvetlen fölöttese a falu előljárója, aki a továbbiakat — munkáját és bérezés-t illetően közölni fogja önnel.” — Kérem! Ez nem jelent mást, mint hogy Klammm egyáltalán figyelemre méltatja önt, abban az esetben, ha megállapodik ve-lem, és tényleg szolgálatba áll.

K. Hát ez nagyszerű! — A végén a levélből nem ma-rad más, mint egy aláírás egy üres papírlapon, hahá-ha! — Nem veszi észre, mennyire lebecsüli ezzel Klammot?!

ELŐLJÁRÓ Ez tévedés, drága uram. — Klammm magán-levelének sokkal nagyobb jelentősége van, mint egy hivatalos leiratnak. — Csak az a jelentősége nincs, amelyet ön tulajdonít neki.

K. Schwarzert ismeri?

ELŐLJÁRÓ Schwarzert? — ...Nem tudom. — Mici?

MICI Nem hallottam.

ELŐLJÁRÓ Nem ismerjük.

K. Az egyik alvárnagy fia.

ELŐLJÁRÓ Kedves földmérő úr!...

K. Ezzel a Schwarzerral mindjárt megérkezésemkor volt egy kis összekoccanásom. — Ő akkor érdeklődött telefonon egy Fritz nevezetű alvárnagynál, s attól azt a felvilágosítást kapta, hogy fölvettek földmérőnek! — Tessék, ezt magyarázza meg!

ELŐLJÁRÓ Látja, nálam nincs telefon. Pedig nekem valóban elég dolgom van a hatóságokkal. — Kocs-mákban és a többi, ugye, jó szolgálatot tehet, akár-csak egy zenegép.

MICI Nincs kizárva, hogy valaki egy másik osztályról fölvette a telefont... egy-egy halálra fáradt hivatal-nok olykor itt is, ott is, szükségét érzi némi kis szó-rakozásnak — este, pláne éjszaka! —, és bekapcsolja a készüléket, amit általában kikapcsolnak. — Ön is kapott választ — de hát az a válasz inkább tréfára hasonlít, mintsem hivatalos válaszra.

ELŐLJÁRÓ Hát nézze, a továbbiakban... ami a töb-bit illeti, még tudakozódok a kastélyban. — Ha va-lami... majd tudakozódok.

K. Előljáró úr! — Én a kastélytól nem kegyes ajándé-kot akarok, hanem a jogaimat!

ELŐLJÁRÓ Mici! — Kezd megint nagyon fájni a lá-bam — kellene rá borogatás. — Ha valami döntés ér-kezik, vagy szüksége mutatkoznék, hogy előzőleg még egyszer meghallgassam, majd hívatni fogom.

10. kép. A „HÍD” KOCSMA KONYHÁJA A KOCSMÁROSNÉ ALKÓVJA FELŐL. HÁTTÉRBE A SÖNTÉS

Ablaktalan kis kamra. — Vékony deszkafal előtt széles családi ágy: innen ellenőrizhető a konyhai munka. — Rossz szag, szellőzetlenség; zsúfoltság; horgolások; fe-szület; egy falvédő; a deszkák résein éles fény

KOCSMÁROSNÉ Ott! Ott! A lepedők mögött! — Húzza ki a lepedőket, és nyúljon mögé, talál ott egy váll-kendőt, legyen szíves, adja ide! — Nem bírom a dunyhát, nehezen lélegzem.

K. ellép a szekrény mögül, és egy gyapjúkendőt nyújt át a kocsmárosnénak, aki lerúgja magáról a dunyhát, és vállára teszi

Ugye milyen szép?

K. Igen. Gyapjúkendő. Szép.

KOCSMÁROSNÉ Szép. (Beburkolódzik a kendőbe. Most nyugodtan fekszik, mintha minden fájdalma megszűnt volna. Egy pillanatra lehúzza a főkötőt a hajáról — egy csipkés főkötőben van — és kicsit rendbe szedi magát)

K. furcsán, elveszetten topog az ágy előtt, zavarban van

K. Azt kérdezte, ugye, hogy van-e már másik lakásom.

KOCSMÁROSNÉ Jaj, meg vagyok én verve azzal az emberrel! Higgye el, én örülök, hogy itt lakik! — Ez a Jankó! — Még képes volna elkergetni! Igérje meg, hogy egészen őszinte lesz! — Adja a kezét! Én is őszinte akarok lenni!

K. És melyikünk kezdi?

KOCSMÁROSNÉ Én. (Egy fényképet vesz elő a párnája alól) Nézze meg ezt a képet!

K. Elég töredezett.

KOCSMÁROSNÉ Ez a fotográfiák sorsa, ha az ember esztendőkön át magánál hordja. — Nézze meg jól! Azért fölismerhető. — Mit lát?

K. Valamilyen fiatalembert...

KOCSMÁROSNÉ És mit csinál?

K. Azt hiszem, fekszik, valamilyen deszkán. Nyújtóz-kodik. És ásit is.

A kocsmárosné meglepetten néz a képre

Itt a deszka, és itt fekszik rajta!

KOCSMÁROSNÉ Nézze csak meg jobban!

K. Jó, hát nem fekszik, hanem lebeg, és... — de most látom, hogy ez nem deszka, hanem valószínűleg zsi-nór. — Magasugró?

KOCSMÁROSNÉ Küldönc. Éppen gyakorol. — Tudtam, hogy végül kiveszi. — Az arcát is látja?

K. Hozzávetőlegesen. De azt látom, hogy a szája nyitva, és a szeme le van hunyva szorosan, a haja meg lóg.

KOCSMÁROSNÉ Igen. Ennyit lát belőle, aki nem állt vele szemtől szemben. — Pedig nagyon szép fiatalem-ber volt. Csak egyszer láttam, futólag — de sosem fo-gom elfelejteni.

K. Ki volt?

KOCSMÁROSNÉ A küldönc, akivel Klammm először ren-delt magához. — (Csókot lehel a fotográfiára, mintha szentkép volna, és visszadugja a párna alá) Ez a fő-kötő is Klammtól van. A kép, a kendő és a főkötő. Ezt a három emléket őrzöm. — Ezek nélkül egyetlen napig sem bírtam volna ki az életet. — Látja, Fridá-nak semmilyen emléke nincs. — Megkérdeztem tőle! — Én viszont — noha csak háromszor voltam Klammm-nál, mert később már nem hívatott, nem tudom, mi-ért —, én megsejtettem, hogy nagyon rövid időm van, és magammal hoztam ezeket az emlékeket. — Ő nem ajándékoz meg semmivel, de ha látunk valamit itt-ott heverni — valami kis apróságot —, elkereshetjük.

K. Minden asszony ilyen soká hú marad hozzá?

KOCSMÁROSNÉ Nem tudom. Én több mint húsz éve.

K. Hát ha a küszöbönálló házasságomra gondolok...

KOCSMÁROSNÉ Maga állandóan a saját ügyeivel ho-zakodik elő.

K. Kedves asszonyom, ezt legalábbis el kell néznie ne-kem. Nem tudom, hogy lesz-e erőm elviselni azt a rettenetes hűséget, ami a leendő feleségemet Klammm-hoz fűzi.

KOCSMÁROSNÉ „Rettenetes hűség!” — Még hogy magának ezt el kell viselnie? Hát kicsoda maga, föld-mérő úr?!

K. Föltéve persze, hogy az én Fridám hasonlít magá-hoz.

KOCSMÁROSNÉ Elviselni! Az én férjemnek soha nem volt ilyen gondja. — Engem háromszor hívatott Klammm. Negyedszer már nem. És ez szörnyű volt. Rágtam magam. A bánat kitöltötte minden porcikám. — Mi egyébről beszélhettem volna akkor az uram-mal...

K. Most kérdeznék valami nagyon gorombát, ha meg-engedi. — Ugye, a férje családja sokat adott rá, hogy kapcsolatba kerüljön magával?

KOCSMÁROSNÉ Jaj, istenem, mennyire elvétí a dol-got! Ha Klammm egyszer nem hívat többé valakit, azt elfelejtette! Egyszer s mindenkorra! Én attól fogva, amikor ezt megértettem, csak ácsorogtam dermedten az ablakunkban, szorítottam arcomat a jégvirágos üvegre, és csak bámultam a hóvilágba üresen. Így látott meg a leendő férjem. Hónapokig álldogált az ablakunk alatt. Egyszer aztán megszántam, behívtam, és együtt sírdogáltunk. A nagybátyám bérelte ezt a kocsmát azelőtt, de nem bírta már erővel a munkát, jó ember volt, nekünk adta, mi meg felvirágoztattuk, így volt az én házasságom. — Csak nem azt tételezi

fel, hogy Klamm adott férjhez, hogy akadálytalanul mehessek hozzá — ha majd hív?! — Nincs az a férfi, aki utamat bírná állni, ha ő bármilyen kis jelet ad! — Teljes képtelenség!

K. Én arra gondoltam csupán, hogy minden mögött, ami magával történt, Klammot érzem. — Klamm nélkül maga nem lett volna bánatos! És amilyen mam-lasz ez a Jankó, a férje, a maga bánata nélkül so-sem mert volna nyilatkozni. — A jó kocsmáros nagy-bácsi sosem szánta volna meg magukat, ha nem sír-dogálnak együtt. — Klamm nélkül nem lett volna minden mindegy magának, tehát nem ment volna hoz-zá! — Ha nem akar mindenáron felejteni, nem veti bele magát a munkába, és nem lendíti fel a kocsmát. Most már csak az a kérdés, mi volt olyan csábító Jankó szülei számára ebben a házasságban. — Emlí-tette egyszer, hogy Klamm kedvesének lenni elveszít-hetetlen rangot jelent. — Ez lehet az, ami csábította őket! — De hallgasson rám: — látszatra minden si-került; Jankóról kitűnően gondoskodtak, derék fele-sége van, köztisztviselőként áll; a kocsmá már a maguké. Az áldás ott lebegett maguk felett! De mégsem szállt magukra. A férje családja elmulasztott valamit. — Hogy megkérjék Klamm engedélyét.

KOCSMÁROSNÉ Á! Hát ismét eljutottunk magához! — Én eléggé őszinte voltam. Most maga jön. — Mit akar Klammtól?

K. Közről akarom látni. Hallani akarom a hangját. Meg akarom tudni tőle, mi a véleménye a házassá-gunkról? — De a legfontosabb, hogy szembekerüljek vele. Legalább, mint magánember.

A kocsmárosné a párnákba temeti az arcát, mintha va-lami szégyentelen dolgot mondana.

KOCSMÁROSNÉ Ha esetleg elérem, hogy a beszélgetés iránt való kérésem Klamm elé kerül — megígéri, hogy a válasz megérkezéseiig nem tesz semmit majd a sa-ját kontójára?

K. Nem. Én eltökéltem magamat, hogy személyesen ál-lok Klamm elé. Látnom kell az arcát, nekem kevés az, hogy „hatóság”, nekem ködös az, hogy „kastély”! Látnom kell, hogy kik azok. Én nem kérelmezhetek semmit, mert ami a kérelem nélkül vakmerő, de ta-lán jóhiszemű kísérletnek minősül, ha kérelmemet megtagadják, attól kezdve ellenszegülésnek számítana. Nyílt ellenszegülésnek! És az már jóvátehetetlen vol-na.

KOCSMÁROSNÉ Pfuj, de gyáva! És ráadásul kicsinyes. — Mindenképpen ellenszegülés! — Kicsi porszem ma-ga, de — tudja, mit — csináljon, amit akar!

A kocsmárosné magára húzza a dunyhát, K. a söntés felé indul, ahová rőfögő nevetéssel jókedvű társaság tántorog be: a tanító, Schwarzer és Giza

TANÍTÓ Á, a földmérő úr!

K. Á! Ne haragudjon, hogy nem látogathattam meg, annyi minden történt az utóbbi pár napban.

A tanító kezében hatalmas korsó

TANÍTÓ Hagyja kérem, az előljáró úr megbízásából jöttem.

K. Akkor most mehetünk?

TANÍTÓ Pár szó az egész. — Udvariatlanul viselkedett az előljáró úrral. Egy ilyen idős, tapasztalt és tiszte-letre méltó férfival!

K. Panaszkodott rám?

TANÍTÓ Nem az az ember, aki panaszkodik. Éppen csak egy jegyzőkönyvet vettünk fel a megbeszélésről. Ahogy tollba mondta — maga felháborító dolgokat mondott.

K. Micsodát vettek fel? — Távollétemben rám nézve terhelő jegyzőkönyvet vettek fel? Magával?! Aki ott sem volt a beszélgetésen?! — Hát ez nem rossz!!

TANÍTÓ Ugyan kérem, egyszerű emlékeztetőt.

K. És azért jött, hogy ezt közölje velem?

TANÍTÓ Nem. — Az előljáró úr tart attól, hogy ha al-kalmaztatása ügyében a döntés túl sokáig elhúzódik,

még képes elkövetni valami meggondolatlanságot. — Én a magam részéről nem tudom, miért aggódik emiatt, de hát ő nyilván tudja. — Saját hatáskörében szeretne valamilyen átmeneti megoldást találni. — Valamilyen valóban nagylelkű megoldást. Egyedül csak önön áll, hogy elfogadja. Egyszóval átmenetileg — iskolaszolgai állást ajánl föl önnek.

K. Hallod, Frida, hallod? (Szól be a cselédszobába, ahonnan Frida lép ki) A vőlegényed iskolaszolga lesz. — És mindezt az előljáró úr jó szívének köszönhetjük. Istenem, micsoda boldogság!

TANÍTÓ Én megtettem az ellenvetéseimet. Utaltam rá, hogy mindeddig semmilyen szükség sem volt iskola-szolgára. A templomszolga felesége időnként kitaka-rit, és Giza kisasszony — ugye, a tanítónő — felügyel a dologra. — Az előljáró úr válaszában utalt arra, hogy ez az állás önnek menekvést jelent a szükségben. — Én erre: — hogy hát van nekem éppen elég bajom a gyerekekkel, nem akarok most még ráadásul egy iskolaszolgálival is mérgeledni, aki ehhez a munkához ráadásul nem is ért. — Hát végül is az előljáró úr már semmit sem tudott fölhozni ön mellett, elnevette magát, és annyit mondott: — hát ön végtére is föld-mérő, és ennek következtében különlegesen egyenesre húzhatja az iskolakert ágyásait!! — Tréfa ellen per-sze nincs érv.

K. Fölösleges gondot okoz magának, tanító úr! — Eszemben sincs, hogy elfogadjam az állást!

TANÍTÓ Nagyszerű! Nagyszerű! (Visszamegy a társa-sághoz: Gizához és Schwarzerhez)

FRIDA A kocsmárosné fel van dülva, és azt mondta, hogy egy percig sem tűr téged tovább a házában. — Én persze maradhatok, de ha én is el akarok menni veled, akkor ő — a kocsmárosné — boldogtalan lesz emiatt. — Úgy zokogott, hogy alig tudtam megvigasz-talni. — Én természetesen követlek. Bárhová. — Min-denesetre elég szorult helyzetben vagyunk. — Persze hogy az állás nem illik hozzád, de hát átmeneti jel-leggel...?! Végső esetben kíváncsi vagyok. — Ha aka-rod, itt maradok egyedül, akármilyen szomorú lenne számomra — ha akarod, elutasítjuk az ajánlatot. — Ha mégis vállalnánk, majd én beszélek a tanító úrral; neked nem kell szólni egy szót sem. — Tanító úr! Egy pillanatra! (Kilép a söntésbe) Elfogadjuk az állást! TANÍTÓ A földmérő úrnak ajánlották. — Neki magá-nak kell nyilatkoznia.

FRIDA Elfogadja az állást! Igaz?

K. Igaz.

TANÍTÓ No! Hát akkor, földmérő úr! — Naponta ki kell takarítani a két tantermet — be kell fűtenie —, a kisebb javításokat a házban, valamint a tan- és tornaszereken magának kell eszközölnie — a kerten átvezető útról el kell söpörni a havat, küldönci szol-gálatokat kell teljesítenie nekem és a tanító kisasz-szonynak. — Főzni nem szabad az iskolában — Frida kisasszonnyal való kapcsolatát lehetőleg mielőbb tör-vényesítenie kell. — A továbbiakra nézve szerződést fogunk fölfektetni.

K. Igen, természetesen: a feltételek.

TANÍTÓ Az, hogy lesz-e bér, a lakhatáson kívül, az majd az egyhavi próbaszolgálat után kerül megfon-tolásra.

FRIDA Nem adhatnánk be kérvényt a községhez, tanító úr — némi kis fizetség tárgyában. — Előleg...

TANÍTÓ Nem. Az állást pusztán szívességből alánlják maguknak. — Nekünk iskolaszolgára körülbelül annyi szükségünk van, mint földmérőre: mindkettő kolonc a nyakunkon.

11. kép. KLAMM SZÁNJA AZ „UDVARHÁZ” ELŐTT

Alkonyat. — Látni senkit sem lehet, csak a szán meg a bakon ülő hivataloságát körvonalait; nem is látni, csak a távolból sejteni. Pepi becsukja a hintószán ajtaját, megtörli a kezét, fázik; nyilván konyakot hozott, és azt tette be a hintóba

PEPI Nem jártam én ezzel a cserével túl jól. Annyi itt az éjszakai munka! Szobalánynak lenni nem eny-nyire előkelő, de nem is ilyen fárasztó. Kezdem meg-érteni Fridát, hogy elpucolt innen.

K. Nagyon elégedett volt itt.

PEPI Ááá! Frida úgy bír uralkodni magán, ahogy kevesen. Én még ma sem ismerem ki, pedig jó pár évet húztunk le az „Udvarház”-ban együtt. Megesett, hogy nem volt annyi ágy, ahány cseléd itt szolgált, így hónapokig közös ágyba kényszerültünk. És mégse. Barátnője egy se volt közülünk. A „Hid” kocsmából a kocsmárosné az egyetlen, akivel jóban volt. Ez is jellemző.

K. Még mielőtt végképp eláztatnád, hadd áruljam el: — a menyasszonyom.

PEPI Azért mesélek róla. Különbözik mi a fenét érdekelné magát? Mi egyébről tudnánk társalogni ketten?

K. Például arról a kis szobáról, odabenn a söntés mellett. Ki lakik ott?

PEPI Senki. Az az úri szoba. Ott isznak az urak, vagyis hát erre szolgál. Persze főnt maradnak többnyire a szobájukban. Csak nem felejtett ott valamit Frida?

K. De, egy horgolt fehér terítőt. Ha tudnám, hogy épp senki sem tartózkodik ott, akkor most megkeresném, amennyiben beengedsz. Föltéve, hogy nem zavarok, ugyanis azt hallottam, leggyakrabban Klamm szokott ott üldögelni.

PEPI Nem, most nincs odabent. Mindjárt indul a kastélyba. — Látja, ez a szán itt őt várja. (Beszalad)

K. most néz rá a szánra, kezével végigsimítja ajtáját, továbbmegy és nekitámaszkodik, körülnéz, láthatóan vár. A bakon ülő hivatalsegéd cinkosan mosolyog

HIVATALSEGÉD Az még eltarthat egy darabig.

K. Micsoda?

HIVATALSEGÉD Amíg elindulunk. Be sincs fogva, még csak most megyek a lovakért. — Meg fog fagyni!

K. Majd ugrálok egy kicsit.

HIVATALSEGÉD Beraknak az útra neki néhány üveg konyakot... ott tartjuk az ülés alatt. Bontsa föl az egyiket! Na, azt hiszi, én nem húzom meg, ha fázom?! Sose veszi észre. Majd ne tegye el, jövök mindjárt! (Leugrik a lószerszámmal, és besiet a házba)

Elhűlve néz K. a hivatalsegéd után, majd a kilincsre, és újra nekitámaszkodik a szánra, majd odanyúl a kilincshez, kinyitja, az ajtó kicsapódik, és K. beül. Kinyújtja a kezét, hogy becsukja, majd úgy marad, mert nem meri becsukni. Végigtapogatja a párnákat, a prémekeket, a tetejét is, csupa bársony. — A párnákat kicsit felrázza. Belegunyaszkodik, mint egy anyaölbe. Az ülés alá nyúl, és kiemel egy üveget, visszateszi, majd újra kiveszi, a fogával kihúzza a dugót és iszik. Jó szagú, úri konyak van benne, óvatosan visszadugná a dugót, de egyszer csak világosság támad. Be akarja húzni az ajtót, de a konyak kiömlik, végig a prémen, elfelé tocsog. K. ijedten vesz észre egy hidegen figyelő szempárt. Momus áll a kapuban és nézi

MOMUS Hát ez borzasztó! Ez egész egyszerűen borzasztó! Maga hogy kerül ide?

K. a kabátjával a konyakot törli

Jöjjön velem. (Elindul befelé)

K. Várok itt valakit.

MOMUS Jöjjön onnan!

K. Akkor elvétem, akit várok!

MOMUS Mindenkepp elvét. Akár itt vár, akár velem jön.

K. Sehová nem megyek. Jó nekem itt. És ha így is, úgy is elvétem, akkor inkább így vétem el.

MOMUS Ha magának jó itt?! (Előveszi az óráját, megnézi) Egy darabig még itt leszek. Bent várom a söntésben.

K. a kilincsbe kapaszkodik, és ott marad. — Egyre jobban kezd fájni

VÉGE AZ ELSŐ RÉSZNEK

12. kép. AZ „UDVARHÁZ” SÖNTÉSE

Háttérben a pult, előtte magas székek hordóból, előtérben rezasztal. A kocsmárosné kiöltözve, állva várakozik

KOCSMÁROSNÉ Ugyanúgy, mint a többi titkár, ugyanúgy! Momus úr ugyanúgy Klamm titkára. De hivatali székhelye — s ha nem tévedek, hivatali tevékenysége is...

Momus a pulton, K.-nak háttal, írógéppel vonalaz egy papírt, időnként óriáskiflit eszik, sört iszik hozzá. Most hevesen rázza a fejét, úgyhogy a kocsmárosné helyesbít

Tehát csak hivatali székhelye s nem egyben hivatali tevékenysége is a falura korlátozódik. Az ő kezéhez érkezik minden megkeresés, amit a faluból Klammhoz írtak. — Momus úr Klamm falutitkára. — Itt ez a rend. Minden kastélybeli úrnak megvan a falutitkára.

Momus hátranéz egy pillanatra, hogy a kocsmárosné kiegészítse az elmondottakat, megcsóválja a fejét

MOMUS A legtöbb falutitkár csak egy úrnak dolgozik, én azonban kettőnek: Klammnak és Vallabenének. KOCSMÁROSNÉ Igen! Momus úr két úrnak dolgozik — tehát kétszeres falutitkár!

K. Kétszeres!!! (Momus felé bólint, és megigazít egy golyót a rezasztalon)

MOMUS Ha már így együtt vagyunk, kérem, legyen szíves, egészítse ki néhány adattal a jegyzőkönyvem. K. Jegyzőkönyvet akar felvenni?!

MOMUS Igen! Rossz szokás, hehehe, rossz szokás! — Tehát, tárgy: K. földmérőnek hivatali szán körüli viselkedése.

KOCSMÁROSNÉ Fölvívom a figyelmét — az egyetlen út, amely Klammhoz viheti, az itt, a titkár úr jegyzőkönyvén át vezet.

K. Ön dönt afelől, hogy amit itt mondanék, eljut Klammhoz vagy sem?

MOMUS Természetesen. Egyébként mivégre volnék titkár?

K. És nem volna egyszerűbb, ha fölengedne a főnökéhez? Épp hogy bemutatkoznék.

MOMUS Hová föl?

K. Az emeletre.

MOMUS Klamm úr nem tartózkodik az „Udvarház”-ban.

K. Elment már? (Az ajtóhoz rohan)

KOCSMÁROSNÉ Már a lábnyomokat is elsöpörték a hóban.

MOMUS Miután ön föladta az őrhelyét!

K. (behúzza az ajtót) Ha a jegyzőkönyv, amit föl akar venni velem, azt eredményezheti, hogy megjelenhetek Klamm úr színe előtt, kész vagyok minden kérdésre válaszolni.

MOMUS A jegyzőkönyv az irattárnak készül.

KOCSMÁROSNÉ Most mit néz? Én mit mondtam? Azt mondtam, az egyetlen hivatali kapcsolat, ami Klammhoz kötheti, egy jegyzőkönyv — ennyit mondtam.

K. Úgy látszik, hogy félreértettem.

KOCSMÁROSNÉ Ez magánál gyakori.

K. A szavaimból — elismerem, tévesen — azt vettem ki, hogy valamből végtelenül parányi reménységem azért mégiscsak maradt.

KOCSMÁROSNÉ Kétségkívül maradt. Csak hogy maga rátámadt a titkár úrra. — „Ha Klamm elé kerülhetek, válaszolok mindenre.” — Ha egy gyerek zsarol így egy felnőttet, legföljebb nevet rajta az ember — ha egy felnőtt, akkor megsérti a hivatalt. A remény, amelyet én tartok reménynek, éppen abban áll, hogy a jegyzőkönyv által kapcsolatra tesz szert — valamilyen kapcsolatra —, meglehet, magával Klamm-mal. Ez nem elég remény?

K. Titkár úr... Klamm tehát olvasni fogja ezt a jegyzőkönyvet?

MOMUS Minek olvasná? Nem olvashat el minden jegyzőkönyvet!

KOCSMÁROSNÉ Jaj, földmérő úr, maga mondta, hogy beérné annyival, ha csak beszélhetne Klamm előtt — függetlenül attól, magára néz-e vagy figyel-e magára egyáltalán Klamm?! Hát ezzel a jegyzőkönyvvel nem ugyanazt éri el?

Momus az óriáskifli morzsáit leönti a megvonalmazott papírról, újra befűzi, íráshoz készül

K. Mindenféle kihallgatástól irtózom.
KOCSMÁROSNE Most elmegy? Nem meri megtenni!
MOMUS Miért ne tenné? Megteheti!
KOCSMÁROSNE Soha nem jut el hozzá! Soha!

13. kép. SIKÁTOR

Vad szél, komisz idő. Az utcasarok mögül imbolygó lámpával Artúr bukkan elő. Barnabás a falhoz lapulva, Jeremiás előrejött, az ő lámpájának a fényénél látjuk Artúrt is

ARTÚR Huuuuu! Micsoda idő!
JEREMIÁS Csuda komisz!
ARTÚR Rám fagy a bőr!
JEREMIÁS És a szegény kicsi Frida! Ott vacog egyedül az iskolában.
ARTÚR A tanító bezárta a faskamrát. Órák óta várunk mind a négyen.
JEREMIÁS Órák óta!
K. Hogyhogy négyen?
ARTÚR Itt van Barnabás is.
K. Barnabás?
BARNABÁS Klammtól hozok levelet.

K. kikapja a kezéből a levelet, ráripakodik Artúrra

K. Följebb tartsd! *(Kezdi olvasni. A segédek a válla fölé kukucskálnak. K. átfutja, és fölneéz)* Ez valami félreértés. Barnabás! Tessék, nézd meg, hogy mit ír nekem az úr! *(Elé tartja a levelet, Barnabás belenéz, a segédek a háta mögött olvassák hangosan)*

JEREMIÁS „A földmérő úr kezeihez.”

ARTÚR „Eddig végzett földmérő munkálatai elismeréssel találkoznak...”

K. Rosszul tájékoztatták! Semmiféle földmérő munkát nem végeztek!

JEREMIÁS „...dicséretet érdemel a segédei munkája is...”

ARTÚR } „jól dologra tudta fogni őket...”
JEREMIÁS }

K. Hogy a segédek mit érnek, azt magad is láthatod.

ARTÚR „...buzgalma a továbbiakban se lankadjon...”

JEREMIÁS „...elkeserítene, ha a munkát, amit végez, félbehagyná...”

ARTÚR „Félretenné!”

JEREMIÁS „Félbehagyná!”

K. Hogy hagyhatnám félbe, amit nem végzek? Még elkeseríteni sem tudom az urat!

JEREMIÁS Na látod, hogy „félbehagyná”?!

ARTÚR Akkor félbehagyná! Azt írja, hogy „a bérezés tárgyában hamarosan döntés születik”.

ARTÚR } És: „Legyen nyugodt, nem vesztem önt

JEREMIÁS } szem elől!”

K. Hát nyugodt sosem leszek.

BARNABÁS Majd jelentem. *(Eddig elnézett a levél mellett)*

K. Olyan nagy szükségem lenne egy szavahihető küldöncre. Most jobban, mint valaha.

BARNABÁS Uram. *(És lágyan oldalra hajtja a fejét)* Egész biztos jelenteni fogom. Azt is jelentem majd, amit legutóbb rám bízta.

K. Mit csinálsz? Azt még mindig nem intézted el?! Te nem voltál a kastélyban?!

BARNABÁS Apám gyengélkedik, segítenem kellett neki.

K. Klammm várja a híreket, te meg ahelyett, hogy rohannál, fontosabbnak tartod, hogy a trágyát hordjad az istállóból?!

ARTÚR Az apja suszter...

BARNABÁS Végre megrendelést kapott Brunswicktól...

JEREMIÁS Mi a csuda?!

K. Suszter? Megrendelés? Brunswick?! Kinek kell itt csizma? Ezek az örökké néptelen utakon?! Mi közőm nekem ehhez?! Én nem azért bízik rád üzeneteket, hogy a kaptafa mellett elfelejtsd és összezagyvánd, hanem azért, hogy azonnal közvetítsd az uraknak!

BARNABÁS Uram, mondhatok valamit?...

K. Mondj!...

BARNABÁS Klammm nem vár híreket. Sőt egyenesen bosszankodik, ha meglát. Azt mondja, hogy „már megint új hírek!” — ezt többször szokta mondani. És feláll, mihelyt megpillant, átmegy a szomszéd szobába — nem is fogad. De különben sincs megszabva, hogy minden üzenetettel azonnal jelentkeznem kell.

K. jól van.

A segédek Barnabás háta mögött föltámlázva föl-fölemelkednek, lassan, mint valami sülyesztőből, aztán hirtelen újra lebuknak, a szél hangját utánozó fütttyentéssel, mint ha megijednének K. látványától

Azért egy üzenetet adj át, megkérlek rá! Egészen kis kurta üzenetet, mindjárt holnap! És holnap meg is mondhatod a választ! Nekem ez nagyon sokat jelent. Szóval: a földmérő úr kéri főnök urat, engedje meg, hogy személyesen adhassa elő mondandóját.

ARTÚR } Stop!
JEREMIÁS }

K. Minden föltételt, ami ezzel jár, elfogad, mert közbülső személyek csődöt mondtak. — Mindaddig legkisebb földmérő munkát sem végezte... a) kér sürgős meghallgatást; b) elfogad minden időbeli korlátozást; c) hiszi, hogy tíz szóval is boldogul... Feszült izgalmossal várja a döntést. — Hosszabb lett, mint gondoltam. — Magának Klammmnak add át, és magától Klammtól kérj választ! Mindezt holnap! Megteszed? BARNABÁS Ami tőlem telik, uram. Mindig is azt teszem.

14. kép. AZ ISKOLA TORNATERME

Besötétített tanterem. — Körös-körül tornaszerek: itt tartják a tornaórákat is. — Éjszaka a termet jól bevilágították, de hajnalra kihűlt. — Tornaszőnyegek. — A felemás korláton durva, kemény pokróc: mögötte rendezte be Frida a „hálószobát”. — Az ablakra akasztott pokróc mellőli éles fény Fridát világítja meg, aki gyertyát keres, gyertyát gyújt, miután kibújt a felemás korlátra akasztott pokróc mögül. Látnivalóan keres valamit, nem találja, visszafekszik, a pokrócot, ami eddig a korláton lógott, azt is magára húzza; elől fekszik le egy labdára és egy szőnyegre. — Egy másik birkózószőnyegen ketten alszanak, távolabb Jeremiás. — K. mellett Artúr egy pokróc alatt. Artúr magára húzza a pokrócot, K. vissza, majd odanyúl a gyertyáért; akkor látja, hogy Artúr alszik mellette; a pokróccal odacsap

K. Nem mész innen, te dög!

Artúr fölkel, a port törli a szeméből, ami kijött a pokrócból, és lefogja K.-t, mire az kiüti Artúrt, aki felüvölt

FRIDA Megfogtad?!

K. Meg én!!!

FRIDA Rám ugrott az a dög!

K. Miről beszélsz?

FRIDA A tanítónő macskájáról. Összevissza kerestem már. Ráugrott a hasamra, és elszaladt. — Mi az, Artúr?

K. Elszemtelenednek! Napról napra jobban!

FRIDA Életükben először állnak idegenek szolgálatában.

K. Mars haza! Mars a ti szőnyegetekre!

FRIDA Kiszabadultak a szigorú kastélybeli fegyelemből, ezért néha butaságokat művelnek!

K. tüntetően magához vonja Fridát, csókolja a nyakát, Frida a szeme sarkából a két segédet figyeli, K. ránéz: Frida visszamosolyog. — Artúr a szőnyeg alá nyúl, egy szekercét ránt elő, Frida megmerevedik, K. észreveszi, hátranéz, ott vigyorog a szekercével Artúr

ARTÚR Elfogyott a fa! Nem megyünk ki még egyszer?

K. Ott van Jeremiás! Bújjatok össze ti is! Mit akartok?! Nem elég, hogy a lakatot is nekem kellett levennem a faskamráról! Legalább a bűnjelet ne mutogasd! *(El-)*

veszi a szekercét, és a szőnyege alá dugja, s a szekerce fölött lehúzza a földre Fridát, aki engedelmesen túri, majd felsikolt)

FRIDA Jaj, Artúr! Neked vérzik az orrod!

K. eltávolodik Fridától, de a testük még érinti egymást

K. Frida!... (Szól rá, mint aki megfélekedezett a megállapodásukról)

Frida feléje fordul, és pici, apró puszikat ad K. orrára. Ebben a pillanatban Jeremiás lerántja a pokrócot, amit az ablakra tettek, és bejön a napfény, és a napfényben ott áll három-négy gyerek felkapaszkodva, mindenki ránéz az ablakkeretre. — Az ajtón dörömbölés

JEREMIÁS Ki az? (Szolgálatkészen odaszalad, és kinyitja az ajtót)

Az ajtóban ott áll egy egész osztály, előttük Giza

GIZA Ez igen!!! Épületes reggeli látvány! — Az osztály kint marad! — Ez túrhetetlen! Jó!... kapott ugyan engedélyt, hogy az iskolateremben aludjék, engem viszont senki nem kötelezhet, hogy a maga hálószerájában tanítsak! Pfuj! — Hol a macskám?

FRIDA Cicc! Ci-ci-cicc!

ARTÚR } Cicc! Cica! Cica!
JEREMIÁS }

GIZA Atyaisten! Megölték a macskámat!

FRIDA Itt van! (Mutatja fel diadalmasan az öreg kandúrt egy sarokban)

GIZA Hogy fogja azt a macskát?! — Mit csináltak, cicám, veled? Mit művelt a karmával?! Felsértette a kis karmát! — Tessék bekötözni! Tessék bekötözni! — És mi ez a szemét itt? Pfuj! Olajos hal! Pfuj! Szardínia! Ez a szag! (És leveri az olajos halat, a morzsákkal, a kenyérrel, a kávéval együtt. Minden csorog le a svédasztalról) Pedellus! Tessék azonnal feltörölni!

K. elindul a vödör felé, felmosórongyot hoz; Frida kezében a macska, az ajtóban a tanító

TANÍTÓ Ki volt az? Ki merészelt betörni a fákamrába?!

A két segéd elbújik egy tornaszer mögé, mint aki azt jelzi, hogy „semmi közünk hozzá”, úgyhogy most már csak K. és Frida lehet a gyanúsított. A tanító ránéz K.-ra, és elindul feléje

FRIDA Én!!! Úgy gondoltam, hogy ha korán reggel be kell fűtenünk, ki kell nyitni valahogy a kamrát. A vőlegényem az „Udvarház”-ban járt este — nem tudhattam, nem marad-e ott éjjelre —, így hát nekem magamnak kellett döntenem. Mikor aztán ő hazajött, kétségbe volt esve, hogy levertem a lakatot, és meg is fedett érte.

A tanító K.-ra néz és Fridára, majd megfogja a segédek grabancát

TANÍTÓ Ki törte be az ajtót?

ARTÚR } Az úr.
JEREMIÁS }

FRIDA Csak nem hisz nekik, tanító úr!? Vásott kölykök vagytok! Dacára, hogy egykorúak velem, itt volna a helyük, a számpadban, a tanító úr nádpálcája közelében! A vőlegényem még az éjszaka neki látott, hogy kijavítsa a kárt. Azt láthatták, amint épp a lakatpántot próbálja meg visszaszórni, meg lehet, hogy ezért mondják ezt a butaságot.

A tanító húzkodja a két segéd fülét

TANÍTÓ Hazudtatok?! Rákentétek a bűnötöket az iskolaszolgára? — Giza! A nádpálcámat!...

FRIDA Ne bántsa őket! Nem hazudtak.

GIZA Ó, micsoda népség!...

TANÍTÓ Ezek szerint hát maga volt, iskolaszolga úr! Túri, hogy hitványsága miatt másokat igazságtalanul megvádoljanak?

K. Nem mintha nem fért volna rájuk egy kis verés — mondjuk, ez esetben igazságtalanul —, ám ha már Frida elárult a kedvükért, természetesen tisztázni kell a dolgot.

GIZA Hallatlan!

TANÍTÓ Tisztuljon innét az iskolából! Családostul! Nagy megkönnyebbülés lesz nekünk, ha eltávozik, és végre megkezdhetjük a tanítást! Egy-kettő!

K. Egy lépést sem teszek innen! Lehet, hogy maga a fölöttesem, de az állást nem magától kaptam, hanem az előjáró úrtól, így csakis az ő felmondását fogadom el!

TANÍTÓ Hát tessék! Terpeszkedjék csak, ahogyan akar! Nem fogja zavarni tisztességes szemlélok vizsgálása, ugyanis a kisasszony velem és a gyerekekkel a szűkség kényszeréből elhagyja a termet, miután ön renitens módon megtagadta, hogy elfogadja a fölmondásomat! Egy fiatal lánytól mégsem lehet kívánni, hogy az ön piszkos háztartásában tanítson!

A tanító, Giza és a gyerekek kimennek

FRIDA (kezében a macskával) Haragszol rám? — Is-tenem, istenem, ha magad volnál, mindent elérhetnél, amit akarsz. — Nem fogom kibírni itt, ki kell vándorolnunk Dél-Franciaországba, mondjuk, vagy Portugáliába!

K. Ott kellett volna hogy maradj az „Udvarház”-ban. Kivándorolni?! Hát ennyire hiányozna neked Klamm?!

FRIDA Klamm? Itt minden csordultig van Klammal, minden. Azért menekülnék innen, hogy tőle szabaduljak. — Te hiányzol nekem, nem Klamm. — Mert nem lakhatok jól veled, mert annyian ráncigálnak.

K. Na! Takarodjatok! Hallottátok, ki innen! Vége a szolgálatnak! (Kizárja a segédeket. Megbocsátóan öleli magához Fridát)

A segédek megjelennek az ablakban, dörömbölnek

ARTÚR } Vissza, uram! Vissza hozzád!
JEREMIÁS }

FRIDA Tolakodó fickók! Folyton rájuk kell hogy nézzek! És féltékenyek! Mohón lesik minden lépésünket. Odáig jutottunk, hogy már az ágyban is elfoglalják melletted a helyemet!

A tanító feltépi az ajtót

TANÍTÓ Engedje be azokat az átkozott segédeit!

K. Elbocsátottam őket! Felmondtam nekik!

A tanító becsapja az ajtót

FRIDA Az mégis kegyetlenség lenne, ha hagynánk, hogy a rácshoz fagyjanak! Jaj, szegények, milyen hideg lehet kint!

K. Tessék, rögtön megbocsátd a hamisságukat. — „Tolakodás... mohóság?!” — tele vagy részvétellel irántuk. — „Szegények!”...

FRIDA Hát ez az, mi szerencsétlenné tesz, ami távol tart tőled! — Elképzelni sem tudok nagyobb boldogságot, mint veled lenni. És ehelyett azon tűnődöm, miért nincs egy nyugodt helyünk ezen a földön? Egy mély, szűk sírt képzelek el kettőnknek, hogy ott végre ölelkezhessünk, mintha satu préselne egymáshoz bennünket, hogy rejtekeinkben ne láthasson többé senki! — De nézz csak oda! Hogy nyújtják felém a kezüket! Ahogy rimázkodnak!

K. És nem én nézem őket, hanem te!

FRIDA Persze, hogy én... Hát erről beszélék! Mindig oda kell hogy nézzek rájuk. Tudom, el kellene verni őket, és ehelyett simogatom a hajukat. Nem a macska ijesztett meg, én ijesztettem meg magam. Minden nesztől összerезzenek... — egyszer attól félek,

hogy fölébredsz, és mindennek vége, máskor meg fölriadok, gyertyát gyújtok, hogy felébredj, és megvédelmezz!

K. Akkor elkergetem őket! Végérvényesen!

FRIDA Csak hogy nem tudjuk róluk, kik is voltaképpen. — A szemükből Klammm tekintete süt, és átjárja az egész testemet. — De ha valóban Klammm küldöttei, ki szabadít meg tőlük? És egyáltalán: — jó lenne-e, ha megszabadulnánk tőlük?

Az ajtón kopognak

K. Barnabás!... (Odarohan az ajtóhoz, feltépi, egy kisgyerek áll ott)

JANCSI Szeretnék segíteni neked.

K. Segíteni? Nekünk? — Hogy hívunk?

JANCSI Brunswick János vagyok. Negyedikes. Brunswick Ottó cipésmester fia.

K. És miben akarsz segíteni?

JANCSI A munkában.

FRIDA Köszönjük, Jancsi, a mi munkánk nem olyan nehéz.

JANCSI Édesanyám kérdezett, hogy nem láttalak-e azóta Lasemann bácsinál.

K. Á! Onnan voltál ismerős! (Fridához) Az apja meg az a timár nem voltak túl vendégszeretők.

JANCSI Édesapám nagyon haragudott rád, mert megijesztetted anyát. Pedig kímélni kell őt, kevés a vére, és köhög.

K. Levegőváltásra volna szüksége. Már a Várhegyen is jobb a levegő. Ezt meg is mondom, ha majd meglátogatom. Néhány hétre fölmehetne a kastélyba, hisz ott szolgált... nem?

JANCSI Édesanyám nem hívott, csak kérdezett felőled. Tegye föl!

K. a magasabb korlátra teszi a gyereket

Holnapután apa fölmege az „Udvarház”-ba, akkor talán eljöhetsz (Fridához) Neked mit kell csinálni a macskával?

FRIDA Beszakadt a körme, bekötöttem.

JANCSI Csak az a baj, hogy meg kellene kérdeznem az édesanyám, hogy odajöhetsz-e, de azt addig nem tudom, míg apa el nem megy otthonról. De ha majd csak akkor kérdezem, és anya beleegyezik, és én a válasszal iderohanok, és te elindulsz — mire odaérsz, talán visszajön már apa is, és az nem lesz jó.

K. És ha addig elbújnak a közelben?

JANCSI Nem szabad! Csak ha anya azt mondja, hogy megengedi.

K. (Fridához) Brunswick semmiképp sem ellenségem. Ő állt azok élén, akik annak idején azt akarták, hogy szerződtesse nek. Mármint nem épp engem, de egy földmért.

JANCSI (Fridához) Te miért vagy olyan szomorú?

FRIDA Elképzeltem, hogy te is megnősz egyszer. Vajon milyen leszel akkor?

JANCSI (K.-ra mutat) Olyan, mint ő!

K. Csak nem akarsz iskolaszolga lenni?...

JANCSI Nem...

K. Értem. Tudom már, miért irigyelsz! Mert olyan nagy vagyok.

Jancsi a korláton kiegyenesedik

JANCSI Én nagyobb vagyok.

K. Hát akkor miért?

JANCSI Mert most kicsi vagy, de egyszer még nálam is nagyobb leszel.

K. boldogan emeli fel és kapja magához Jancsit

FRIDA Csss...

Kifelé figyelnek. K. a svédsekre nyitja Jancsit. — A tanító berohan

TANÍTÓ Bocsánatot kérek, hogy kopogás nélkül magukra török. Tisztelettel érdeklődnék, mikor méltóz-

hatnak olyan állapotba hozni a tornatermet, hogy elkezdődhesse végre a tanítás?

GIZA (mögötte a gyerekek) Tessék! Mi ott egymás hegyén-hátán szorongunk, és ezek itt terpeszkednek! Gyere, kiscicám, megyünk a gyerekecskékhez! Ez egy csúnya bácsi, gyere szépen! (Kiviszi a macskát)

TANÍTÓ Ha már egyáltalán nem tudod magad hasznossá tenni, fuss el gyorsan a tízóraimért! — Mit nézel?! Azért, mert ti már túl vagytok egy lakomán?! Nekem még reggelizni sem volt időm!

K. Csak hogy nekem ugyebár fölmondtak!

TANÍTÓ Fölmondtak, nem mondtak — attól még elhozhatod a tízóraimat!

K. Épp azt akarom tudni, hogy fölmondtak-e.

TANÍTÓ Miért?! Elfogadtad?!

K. Tehát érvénytelen?

TANÍTÓ Nekem nem. Sajnos, az előjáró szerint érvénytelen. — Éhes vagyok. (Kifelé mutat)

K. Amennyiben továbbra is alkalmazott vagyok, máris indulok.

K. elindul, de mint egy pincér, ellenkező parancsra megáll

TANÍTÓ Állj meg! Eltűntetitek a mocskot, rendet raktok, és utána elmész. — Na, igyekezzetek! (Kimegy)

K. Hát akkor munkára!... (Kacsint össze Fridával) Ha már egyszer van állásunk, töltsük is be tisztességgel! — Mi baj, kedvesem?

FRIDA Semmi... Elgondolkoztam...

K. (hirtelen észbe jut Jancsi a svédsekre nyitva) Jaj... a gyerek! (Leemeli a tornász tetejét, kiségit a gyereket) Jancsika, nem kellene visszazök-nöd?...

JANCSI Biztos ne segítsek?...

K. Majd csak megbirkózunk a hétfejű sárkánnyal! — Holnapután.

Jancsi kimegy

FRIDA Ahogy ezzel a gyerekekkel beszélgettél! — Mi-lyen ártatlanul kezdted, mint velem akkor az „Udvarház”-ban, de most hamar kivilágított, mi a cél! — A kastély! Becsaptad a kisfiút, és még el sem nyerted, már megcsaltad az anyját is. — Mennyire világos és éles lett a kép! — Mikor azt mondta, olyan szeretne lenni mint te, már hozzád is tartozott! A zsákmányod lett. Ugyanúgy, mint én... „Klammm kedvese”! Jól mondta a kocsmárosné: a vált-ságdíjra akarsz Klammm-mal tárgyalni. Ha úgy ala-kul, visszaadsz, ha nem, velem maradsz, de minthogy értéktelennek bizonyultam, őrzöl még egy darabig, mint a kesztyűt, aminek a párját elvesztett! — Bele se gondolok, mi mindent titkolhatsz még... — Jancsi, amikor kopogott, azt kiáltottad: „Barnabás!”

K. (felszárítja Frida könnyeit) Azt valóban eltitkoltam, hogy egész este ott dideregtem Klammm szánja mellett, hogy ócska törkölyt loptam tőle, amit akkor úgy it-tam, mint a legfinomabb konyakot, eltitkoltam, mit éreztem, amikor rajtakaptak. De Barnabáson mit tit-koljak? Klammm küldönce, nem én tettem azzá. — És igen: várom őt! Mint ahogy meg kell kapaszkodnom minden szalmaszálban, ami megmenthet a fulladástól. — Igen, ilyenek látom Brunswickné is. Hiszen a kastélyból való — ő maga mondta, mikor az első nap betévedtem Lasemannhoz. Ha a te kocsmárosné is-meri a torlaszokat az úton, amelyen képtelen vagyok haladni — ez az asszony talán ismerhet egy másik utat. Hiszen lejött valahol?!

FRIDA Az utat? Hová? A kastélyba?!

K. Hát hová máshová?

15. kép. BARNABÁSEKNÁL

A szobában jóformán teljes sötétség, csak a háttérben pislákol egy hitvány kis olajlámpás. — Mindenütt a szegénység szaga terjeng

APA Ez, kérem, a legelső fecskendő. Kézipumpás. Két-ütemű. Ketten le. Azalatt a másik kettő fönt, így ma-gasan. Ők húzták. Középre értek, onnan tolták, az

előző kettő meg derékig húzta. Itt át, tolni föl, tolni le. Persze két kézzel és ketten.

Az öreg boldog, hogy látogatót fogadhat, kis tárlatvezetést csinál

AMÁLIA Barnabás rajzolta le, még iskolás korában.
(A mamát ülteti le, aki gutaütött)

Olga kurbilis gramofont teker, szól a tűzoltózene

OLGA Ez volt apáék indulója. A többi lemez összetört vagy elkallódott a költözéskor.

APA Újságkivágások. Amália ragasztotta föl. Be is keretezte.

K. Igen, nem is olyan régiek.

OLGA Háromévesek.

APA Nem volt olyan hét, hogy meg ne jelent volna az egyletről valami.

K. Nézzenek oda! „Tűz az udvarházban”?

APA Nem volt az olyan nagy ügy.

OLGA Ugyan, apa, mindenki csak rólad beszélt.

APA A száraz fa a kályha mellett! Éppen pörkölődni kezdett. Ahogy mondják — nagyobb volt a füstje, mint a lángja.

OLGA Apa kimentett egy tisztviselőt.

AMÁLIA Bizony. A hátán cipelte, az meg ordított.

APA (feddően, ijedten) Amália!

OLGA Elég testes ember.

APA Galatérnek hívják, nem ismeri?

K. A nevét hallottam már. — Ez meg üres. Kerestem a képet...

Zavart csend, az üres ráját nézik

OLGA Az oklevél volt benne. Apa kapta. A kiváló szolgálatért.

APA Ennyi év után, gondoljon csak bele, kérem! Csak rábökött az ujjával: — „Csavard össze, pajtás, aztán hadd vigyem!”

OLGA A tűzoltóparancsnok. — Már akkor, az ünnepség utáni délelőtt megjelent... rettenetes zavarban. Arról beszélt, hogy most, amikor az egyet az érdeklődés középpontjában áll, óvni kell a tisztaságát, és kérte apát, ne nehezítse a helyzetét.

APA Soha olyan napot, uram!

OLGA Egész délelőtt jöttek ám a kuncaftok, hogy húzzuk ki a nevüket a megrendelőkönyvből. Mindezt csendben, harag nélkül, roppant sietősen. — Brunswick, aki a segédünk volt addig, hajtogatta a kötevényét, letette a háromlábú székre, és azt morogta, épp ideje, hogy önálló legyen.

APA Lasemann csak berontott, körülnézett...

OLGA Tőle kaptuk a bőrt addig.

APA Nem itt laktunk! — A főutca közepén! — Most meg itt a temetőnél ez a viskó! — Mondom: körülnézett, nem szólt, mint aki fölméri a házat. Aztán köszönés nélkül ki az ajtón! Ó, aki mindennapos vendég volt a házban!...

AMÁLIA Gyerünk szépen vacsorázni, apuka. (Szelíd erőszakkal kivezeti apját)

OLGA Nem mesélnek az emberek semmit?

K. Semmit. — De ahogy Barnabás nevét kiejtem, felhördülnek. — Nem is értem.

OLGA Szegény öcsém, ő a legártatlanabb közöttünk. — Három éve, az ünnepség másnapja óta, hogy ha véletlenül szóba kerülünk, csak úgy hívnak: a Barnabásék. — A nevünket is elfelejtették.

K. Milyen ünnepséget emlegettek folyton?

OLGA Az egyet új fecskendőt kapott. A kastély képviselőjében Sortini vágta át a szalagot — tudod, egy nagy ollóval.

K. Hallottam már a nevét, az én meghívásomban is része volt.

OLGA T-vel! Sortini. T, és nem D! Sordini ismert ember. Akiről én beszélek, az Sortini. Elég zárkózott. Tűzvédő a reszortja, bár lehet, hogy helyettesített valakit, az ilyesmi gyakran előfordul. Egyébként sem könnyű megállapítani, melyik tisztviselő miben illetékes. Ennek a mi Sortininknak jellegzetes arca van, a ráncok, mint egy legyező, úgy nyílnak szét az

orrától, nem is láttam még ilyet. — Ahogy keresztülvégődtünk a tömegen a fecskendő felé, először fel sem tűnt, hogy ott áll azóta is — úgy maradt a kezében az olló, mióta átvágta a szalagot. Apa tuszkolt arra minket, hogy köszönjünk... de Sortini ügyet sem vetett ránk. Hallgatásával mindig elriasztott minket, aki valamilyen kéréssel közeledett hozzá. — És most különösen fáradtnak tűnt.

K. Ezek a kastélybeli tisztviselők általában fáradtak...
OLGA Apa persze mentegetőzött a zavarásért, Sortini rosszkedvűen nézett végig rajtunk — akkor még anyánk is egészséges volt, magas, karcsú asszony —, ám egyszerre megdermedt, ahogy a szeme Amáliához ért. — Látod ezt a láncot?... Cseh gránát! Aznap reggel kaptam, igazából fájdalomdíjként — tudod, kitől?... A kocsmárosnétól. — Most csodálkozol, ugye? Pedig nagyon jóban voltunk. Rang volt hozzánk járni! Mindegy. — Hogy megbékítsen, azért adta. Ott bögtem egy sarokban, mert azt találta mondani, hogy Amália olyan szép az új ruhában — tudod, Amália gyönyörűen varr —, hogy mellette észre sem lehet venni senkit. Úgy el voltam keseredve — hogyne, mikor hetek óta készültem, én is magam varrtam az ünnepi ruhám, egyik csipkesor a másikon... lefejtetem anyám összes csipkáját, és mind magamra raktam... és akkor, hogy Amália! Pedig ő egy sötét kosztumben volt, és mégis! Csak úgy folyt a könnyem. És akkor kaptam tőle kárpótlást.

K. Amália?! Mi ragadta meg a kocsmárosnét benne?

OLGA A szeme talán. Volt valami a tekintetében, valami, ami szinte meghajlásra készítette. Apa is, szinte látnokian kiáltott föl: „Meglátjátok, Amáliának még vőlegénye akad ma!” És tényleg volt valami fonság benne, ahogy restelkedve mosolygott, én meg elszégyelltem magam, hozzáléptem, és rácsatoltam a nyakára ezt a láncot. Lehet, hogy itt követtem el a végzetes hibát. Mert talán ennek a fénye volt az — éppen kisütött a nap, és visszacsillant ezeken a köveken, ez a fény lehetett — három éve ezen töröm a fejem —, ami Sortinist megragadta. Elég az hozzá, hogy egyszer csak átugrott a szivattyúhoz kötött vastag gumitömlőn — képzeld csak el — kicsi ember, ahogy ugrik! — Némán megállt Amália előtt, és fölneézett rá. Csak egy pillanat volt. Szörnyű groteszk. Majd elhajtott.

K. Ez lett volna a vőlegény, akit apád jósolt?

OLGA Mi is húztuk egész este! A kocsmárosné csipkedte az arcát, bolondozott, hogy milyen piros, Brunswick kőtyagosan szaladgált az emberek között, hogy a húgom belehabarodott szegény Sortiniba, Lasemann egyfolytában nyerített...

K. És a botrány?... Merthogy botránynak kell jönnie, az már biztos.

OLGA (Felemeli a láda tetejét, amin eddig ült, egy kendőt bont ki, s abból egy papírcsücsköt. Olvassa) „...és késelem nélkül gyere, mert különben...”

K. Sortini?

OLGA Igen. Azóta is őrzöm. Hajnal felé zörgetett be egy küldönc Amália ablakán.

K. Csak nem szerelmes levél?

OLGA Közönséges felszólítás — ha nem lett volna obszcén szavakkal megtűzdelve, azt mondhatnám: idézés. — Mivel a kastélybeli munkája nem engedi maradni az „Udvarház”-ban, és van egy felesleges félórája, amíg indul a kocsí, azt követeli a húgomtól — és nyersen odavetve, hogy mit.

K. Akár a középkorban!... Gondolom, még aznap panaszt tettetek.

OLGA Hogy ez a puritán tisztviselő ilyen helyzetbe került! — Nem tudtuk mit feltételezni — talán, hogy megzavarta valami —, egész éjjel bosszankodhatott, hogy nem sikerült emlékeztetni a kitérőre a nyakláncos lányt. — Ezt a csücsköt sikerült csak megmentenem, mert ez az örült lány darabokra tépte, és legnagyobb szerencsétlenségünkre a küldönc arcába vágta.

K. Azt akarod mondani, hogy engedelmesen, jámboran, mint egy üsző, oda kellett volna mennie?

OLGA Isten őrizze! Büszke vagyok a húgomra. Én — ha belegondolok — hasonló helyzetben rettegnék a következményektől. Bizonyára kibúvót kerestem volna:

csigalassúsággal öltözöm, hogy Sortininak ne maradjon ideje rám — vagy ha mégis marad, egy sereg dolgot kitaláltam volna. — Amália bátrabb, mint én. De amit tett, inkább vakmerőnek mondanám, és végzetesnek: a kastély küldöncét így megsérteni, sőt egy kastélybeli tisztviselő... és próbálj eltekinteni az októl... szóval egy tisztviselő levelét így meggyalázn! — Mert végül is, fogadhattunk volna egy kitűnő ügyvédet is.

K. Ne haragudj, képtelenség, ahogy érvelsz, úgy fest, mintha Amália valamilyen bűnt követett volna el.

OLGA Ó ártatlan, de látod, mi mégis büntetve vagyunk.

K. Felháborító.

OLGA Egyre vártuk az idézést vagy valami hasonlót, de semmi. Papa kérvényeket fogalmazott, szerkesztett több beadványt, hogy bocsássanak meg nekünk. De mit? — kérdezte a hatóság, semmiféle följelentés nem futott be, eljárás sem indult, akkor viszont mit akar. — Ha van bűne, akkor csak annyi, hogy feleslegesen zaklatja a hivatalt.

K. Nem mondom, hogy nem volt némi igazuk. Ezt a szörnyűséget, amiben éltek, a falu zúdította rájuk. Az önzésük, a káröröm és az állandó rettegésük a kastélytól. Magának a kastélynak nem lehet szerepe az ügyben.

AMÁLIA *(néhány fadarabot hoz be hátulról, és a sparhelt paraszára rakja)* Á, a kastély!... Izgató kis történetek titkárokról, várnagyokról?! — Olga majd megőrül ezekért az ostobácska pletykákért. Majd úgy jár, mint egy régi ismerősünk — azt hitték, hogy háborodott, annyira a kastély körül forgott minden gondolata. — Aztán egy szép nap kiderült, hogy nem a kastély izgatta őt annyira, hanem egy lány, aki ott lakott fölött, mert az anyja takarított a kastélyban. — Leküldték a lányt, az emberünk elvette, és nem izgatta azontúl a kastélyt.

K. Brunswickról beszélsz?

AMÁLIA A kastélyról.

OLGA Gyakran én sem tudom, Amália, gúnyolódasz vagy épp komolyan beszélsz.

AMÁLIA *(kiüríti a hamut egy vödörbe, és hátrafelé elviszi)* Szívesebben vennéd, ugye, ha inkább gúnyolódnék?!

OLGA Látod, ilyen. — De gyönyörűen varr. A tehetősebb asszonyok csak vele dolgoztattak. Ugyanúgy kapkodtak a ruháért, mint a lábbelikért, amik apám keze alól kerültek ki. Ha egy szép nap azzal a jó hírrel állunk elő, hogy az egész pusztá félreértés — ami, íme, most tisztázódott, — vagy hogy sikerült a dolgot el-tussolni valahogy... De mi csak vártuk, ő hogy határoz. Vártunk, és a falu elfordult tőlünk, talán mert kínos volt beszélni az ügyről. — Jobb volt nekik nem is gondolni rá.

APA *(besomfordál a félig nyitott ajtón, lapokból álló sématerképzet rak össze a földön: megszállottan demonstrál)* Tessék ide hallgatni! Pirossal rajzoltam azokat az utakat, amelyek a legdivatosabbak. — A kékeket, úgy tűnt, a páratlan napokon használják. A zölddel jelöltek igen ritkán veszik igénybe. — Ez egy grafikon, kérem: az úthasználat napszakokra kivetítve. Könnyen leolvasható az összefüggés, miszerint a kékek inkább kora reggel kultiváltak, a zöldek pedig kora délután. — A legtöbb gondot az okozta, hogy a pirosakra nézvést sajnos nem sikerült kimutatnom semmilyen szabályt. — Negyszázötven nap! — és higgye el, hogy nem szívesen panaszkodom — negyszázötven nap kínkeservek között regisztrált megfigyeléseit dolgoztam föl itt. Bizony, uram — hóban, szélben — hu, micsoda szelek voltak, minusz húszban sokszor... — állni ott a szélső háznál! — Itt láthatja ezen a kis vázlaton, X-szel van jelölve a megfigyelő-állás. Itt a falu közelében egyesülnek az utak, de itt bizony már szélesebben hajtanak. — Sem a szánból nem látnak meg, ahogy a sötétben ácsorgok, és én sem tudhatom, hogy illetékest állítok-e meg. — Kijebbn kell tehát kerülnöm a faluból, hogy minél közelebb legyek a kastélyhoz, csak hogy ez kockázatos. Merthogy melyik útra álljak... Húsz nap... Ha a számításaim nem csalnak, húsz nap, uram, már csak

húsz, és rájövök a szisztémára, s azután még négy-öt nap, és csekély hibaszázalékkal — pontosan az illetékes tisztviselő elé ugrom, s akkor...! — Pusztán ügyesen kell hajítani. — Itt a kérvény, esetleírás — ez egy börtök, nehezék... na és persze óvatosság, nehogy — isten ments — a hivatalnokot találjam el. — Gyakorlás és kitartás kérdése az egész. Most egy hete ugyan gyengélkedek, rosszalkodik a vesém, úgyhogy itthon vagyok —, de ha kicsit jobban leszek, onnantól csak húsz nap, uram... — berendelnék a kastélyba, és tisztázódik minden... és vége szakad ennek a szörnyűséges állapotnak. Egyszer és mindenkorra vége, uram. Még húsz nap, uram.

AMÁLIA *(fát hozott megint, hátul lerakja)* Apa, mi az?! Azt ígérted, alszol szépen.

APA Igen, Amália, úgy lesz minden, ahogy akarod. *(Engedelmesen hátrakullog)*

OLGA Mit gondolsz, én miért járok az „Udvarház”-ba éjjelente?... Az egyetlen, amit elértem, hogy bejut-tattam Barnabást. Egy évig lődörgött az írkokok körül, míg aznap, mikor megérkezett, váratlanul munkát kapott. Három éve az első biztató jel... A Bibliát nem olvastam ilyen hittel és reménnyel, mint ezt az igazán jelentéktelen papírt.

K. Bocsáss meg, de most már tényleg haza kell men-nem Fridához.

OLGA *(sírva fakad)* Tudtam, tudtam, hogy a végén el-rontom. Nagyon kérlek, ne bántódj meg. Buta va-gyok. Nekünk ez a levél nagyon-nagyon sokat jelent. Még akkor is, ha nem most írták, akkor is, ha talá-lomra markolták ki egy kötegből.

Zörgetnek az ablakon

Látod, megjött Barnabás... ugye, érdemes volt várni?

Amália beengedi Barnabást, aki fázósan veri le csizmá-járól a havat, arra a felmosórongyra, amit Amália te-rített elé

BARNABÁS De jó, hogy itt vagy, uram!

K. Talán nem is olyan indokolt az örömöd!

BARNABÁS Na de jó hírt hozok, uram.

K. És ezt is onnan ástad elő, ahonnan a másik kettőt?!

OLGA Én csak annyit mondtam, hogy a leveleket nem közvetlen Klammtól kapja. Egy írnotól vagy jó eset-ben egy titkártól. Képzeld egy nagyon hosszú szobát, amit középen egy, ugye?...

BARNABÁS *(a kezével mutatja)* Nem középen... in-kább így...

OLGA Na, hát majdnem, szóval egy nagy pult...

BARNABÁS Olvasópole...

OLGA ...olvasópole oszt ketté. A szélesebb a hivatal-nokoké...

BARNABÁS ...a keskenyebb...

OLGA Fordítva, nem?

BARNABÁS Nem, a széles részen ott állunk mi, a kül-döncök, a szolgák, ügyfelek más osztályokról — időn-ként a titkárok is.

OLGA Ahogy Barnabás elmondta, a hivatalnokok fenn-hangon olvassák a vaskos közlönyöket.

BARNABÁS Igen, csak nem lehet tudni pontosan, hogy olvasnak vagy éppen diktálnak. — Az írnot sem tudja mindig, sokszor épp csak elkap egy mondatfosz-lányt, és ahogy tudja, kiegészíti. De van, mikor a két-felől jött félmondat a levegőben összekeveredik.

OLGA És úgy képzeld el, hogy ezenközben annak a szegény írnotnak még fel is kell ismernie Barnabást, a fél kezével kikeresni a neked szóló levelet egy kö-teg akta közül.

BARNABÁS Ez nem olyan levél, amelyet akkor írt — nem lehet tudni, mióta hever ott.

OLGA Látod, Barnabás méltatlanul kerül rossz hírbe, még azt hiszed, hogy ő a lassú. Pedig rohan, inge alatt a levéllel, kifulladás. — És mégis lerogy ide, rosszskedve lesz. Hogy ez az egész nem fontos. — Nincs értéke, amivel megbízták...

BARNABÁS De te aztán nekem esel, hogy csak lépés-ről lépésre érvényesülhetek, hogy egyszer talán mégis

megkérdi majd valaki — ezzel biztat —, hogy ki ez a kitűnő küldönc, ki az apja...

OLGA Igen, és akkor te szerényen megmondod a nevünket — és szóba hozhatod a sérelmet is, ami bennünket ért... — Bizakodjál! — Tele van kétellyel.

K. Neked vannak kételyeid? — Én mit szóljak?! Hány-szor indultam a kastélyba!... Egyre messzebb vagyok tőle. Te legalább bemehetsz az irodába.

BARNABÁS Inkább csak előszoba az.

K. Jó, előszoba. De az ajtók onnan további szobákba nyílnak. — Élelmesnek kéne lenned. — Ide hallgass, ha a lépcső alján állsz is...

BARNABÁS Nem a lépcsővel van baj...

K. A hierarchiára gondolok... Itt egy szolga, mondjuk, akivel te szóba állhatsz — várj egy kicsit —, alacsony rangú, tudom, de mégis ő az, aki elvezethet ahhoz, aki közvetlenül fölötte áll — de ha, mondjuk, nem vezet el, talán megnevezheti, és ha nem nevezi meg, eligazít valakihez, aki megnevezheti. Így értetem a lépcsőt. — Ne várakozz! Kezdeményezz, kerülj szembe...

BARNABÁS Kivel?

K. Klamm-mal!

OLGA Hiszen találkoznak.

BARNABÁS Nem biztos, hogy vele.

OLGA Mindig ezt hajtogatja.

BARNABÁS Az a baj, hogy a titkárok egy idő után kezdenek hasonlítani.

K. Klammra?

BARNABÁS Az ő titkárai órá. A többiek a saját főnökükre. Először csak, ahogy beszél. Például úgy mondja a „Földmérőt”, hogy *(csücsörítve)* „FÖLD-MÉRŐ”. És egyszer csak úgy marad a szája. És mindenkinnek harcsaszája lesz. És hogy eltakarja, bajszot növeszt. *(Mutatja)* Ugyanolyan kabátot hord, és a mellyét is úgy szabhatja. Persze, mondjuk, a szűk kabátban ugyanúgy kell járnia. — Momust biztos ismeri?! Azt hiszem, hogy soványabb és magasabb, mint a valódi Klamm, mégis többször megesküdték a faluban, hogy Klammot látják, pedig az illető Momus.

OLGA De hát neked, Barnabás, biztosra mondták, hogy ő Klamm.

BARNABÁS De miért kéne Klammnak mások között egy ilyen közös, lármás irodában szorongani, plajbásszal a füle mögött?

K. A levélen, amit hoztál, mégis Klamm aláírása van, akkor is, ha régi — akkor is, ha találmomra húzta ki őket egy írónak a nagy csomó értéktelen levél közül. A kanári jusson ilyenkor eszedbe a piacon, ahogy kicsipentti egy halom cédulából az életsorsát valakinek. S az illető végül belátja, hogy valóban az ő sorsa áll azon a cédulán.

OLGA Gyönyörűen beszélsz, ilyen szépen én nem tudom elmondani. Pedig, látod, mennyi titkárt ismer: Bürgelt, Momust, Erlangert, Pinzgauert.

BARNABÁS Atyaisten, ezzel kellett volna kezdenem: Erlangertől hozok üzenetet. „Most indulok el az „Üdvarház”-ba...” — mondta nekem, mert megismert... „keressen ott föl engem a földmérő. Jegyezd meg, a 15-ös szoba. De siessen, mert nem sokáig leszek ott!”

K. Azt hiszem, a szerencsében jobban kéne bíznotok, mint Barnabásban.

16. kép. AZ „UDVARHÁZ” EMELETI FOLYÓSÓJA

Mindenütt éles villanyfény. — A berendezés darabjai takarékos méretűek, de tetszetősek: hogy a teret a lehető legjobban kihasználják. — Kétoldalt ajtó ajtó mellett. — Mindenütt állandó zsibongás. — A szobákból poharak és tányérok csengése szűrődik ki, másfelől kopácsolás. — A szobákból minduntalan előtör a fülledtség. — A folyosón huzat. — A szobák ajtajának nyílásában időnként megjelenik egy-egy hivatalnok feje, arca, lába, keze. Momus a söntésben fogadja az ügyfeleket. Lázasan veri az írógépét

MOMUS Brunswick! — 11-es szoba. Friedrich titkár úrhoz. Sorszám. — Lasemann: a négyesbe!... Bürgel titkár úr az este sokat viccelődött. Sorszám. — Üdvözlöm, Giza kisasszony... Schwarzer úr?!

SCHWARZER Együtt vagyunk.

MOMUS Csípős hajnalunk van. Hehe... Kis segítség?! GIZA A számtandolgozatokat elhoztuk?

SCHWARZER Igen, Giza kedves.

MOMUS Pinzgauer úr ritkán jön le a kastélyból, de ha lejön, ragaszkodik a hármashoz. — Sorszám. — Hát te, kislány?

ZIZI A kiutalások ügyében jöttem. Itt vannak a pótlólagos becsatolások. — A kilences Momus úr.

MOMUS Kilences — és sorszám. — Mi van, Gerstäcker? Ma éjszakára?

GERSTÄCKER Igen, Erlanger úrhoz. — Engedélyezés. MOMUS A 15-ös. — Sorszám.

K. Szintén Erlangerhez. — Azt az üzenetet kaptam...

MOMUS Csakugyan? — Hogy tolakszik! A földmérő úr, aki mindenféle kihallgatástól irtózik!

Nagy nevetés

Annak idején szükségem lett volna a válasza. GIZA A földmérő urat csak a saját szükségletei foglalkoztatják.

SCHWARZER Ő egyéniség!

MOMUS Nálam egyszerűbb lett volna! — Meggyőződése, hogy a hatóság van érte. Eszébe sem jut, hogy fordítva is lehet.

K. Nem értem. — Erlanger úr hívatott...

LASEMANN Sosem fog megérteni semmit.

K. Nem kapok sorszámot?

MOMUS Elfogyott. *(Elmegy)*

GIZA Schwarzer! Ne télenkedjünk, mi ezt nem engedhetjük meg magunknak!

SCHWARZER Mi nem vagyunk elcsapott pedellusok.

K. Mire jó ez? — Hogy éjszaka kell itt várakoznunk?

GERSTÄCKER Maga panaszkodik?! — Mit szóljanak szegény titkárok? — Napközben odafönn a kastélyban... azok az utazások. — Még a szánok is tele vannak aktákkal...

K. Én láttam Klamm szánját belülről. — Nem volt benne egy sem.

GIZA A maga helyében, pedellus, nem dicsekednék ezzel a tettel. — Illetéktelenül behatolni egy hivatali szánba! Elképesztő!

SCHWARZER Gondolja, hogy Klamm személyesen cipeli az aktáit?! Kitegye az ilyen inzultusoknak? — Azok túl értékesek ehhez.

K. Magát, fiatalember, odafönt se nagyon kedvelhetik. Amennyire én megismerhettem a hatóságot, semmitől sem irtózik jobban, mint ha valaki beleártja magát az ügymenetbe. — Ráadásul valaki, aki a kastélyból való, de megtagadja egy ilyen hölgy miatt...

GIZA Schwarzer — nagyon kérem, eszébe ne jusson elégtételt követelni. — Én ezt a pimaszságot meg sem hallottam. Remélem, maga sem. — Folytassuk.

K. *(Gerstäckerhez)* Ha az első este nem zargatja őket azzal az ostoba telefonnal, másnap — akár mint egyszerű vándorlegény — hivatali idő alatt jelentkezhettem volna — mondjuk az előjárónál. Néhány napra mindenképpen találtam volna munkát. — Másfelől azonban hálás is vagyok magának, mert így legalább rögtön szembekerülhettem ezzel az egésszel!

LASEMANN *(Brunswickhoz)* Hát ez az. — Ezt mondtam neked. — És még ti akartatok földmérőt!

HIVATALSEGÉD 19/84!

A hivatalsegéd jön ki az egyik ajtón egy székkal, és Brunswick bemegy. A hivatalsegéd a széket a falhoz támasztja, és benézne a szobába, de a szék billeg. K. ráül a székre

K. Most próbálja!

HIVATALSEGÉD Nagyon kedves. *(Benéz)* — Állandóan panaszkodnak. *(Fejével befelé int)*

K. Ugye! Ők is. — Az éjszaka miatt, ugye? — Az ember végre már aludni szeretne. Egyszer egy nagyot aludni.

HIVATALSEGÉD Ugyan! — Egy titkár a munkájának él. — Nappal vagy éjjel, az mindegy. — A földméréssel nem így áll a dolog?

K. Nem tudom. Engem nem foglalkoztatnak mint földmérőt.

HIVATALSEGÉD Ez borzasztó lehet. — És maga nem szenved emiatt? Tudna aludni?

GIZA Ó?! — Az életet átaludná!

HIVATALSEGÉD Látja, a titkárok meg túlterheltek. — Ezért kénytelenek vállalni ezt az éjszakai tortúrát is. Noha tudják — és ezért panaszkodnak —, hogy éjszaka mintegy felpuhulnak az ügyek. — Beszűremkedik a hivatalosba a személyes. — Már-már hajlamosak lesznek — ahogy nekem néhányan elmondták — nagyobb teret engedni a magánszemponoknak. — Látja, egy ilyen éji órán már én is bizalmas vagyok magával. — Ez helytelen. — 19/85 — bejöhethet...

Lasemann bemegy a 4-es ajtón Bürgelhez. — Az ajtó csikorogva gördül a síneken, ahogy a hivatalsegéd bekíséri Lasemannt, behúzza maga után.

Az egyik felénk eső ajtón Frida ügyetlenkedik ki — könyökével próbálja behúzni csendben maga után az ajtót. Kezében ugyanis tálcá van, egy vacsora maradékával. — K. odaugrik, hogy segítsen neki. — Frida ijedtséggel vegyes csodálkozással néz rá

K. Azt hallottam, visszavettek. — Nem a söntésben vagy?

FRIDA Pepi megkért, ne tegyem meg vele azt a szégyent, hogy rögtön ott kell hagyja az ivót. — Adtunk neki egy napot. (Ujjával végigsimítja K. arcát)

K. Minek ez a visszakozz. — Épp az esküvő előtt.

FRIDA (megszagolja K.-t) A hajad is, meg a ruhád is tele van a szagukkal. — Te beszélsz itt esküvőről?

K. Barnabásra várakoztam. Meg is jött, csak kicsit későn. — Miért vagy ilyen igazságtalan?

FRIDA Nem vagy éhes?

K. (jó étvágygal eszi meg a maradékot) Köszönöm.

HIVATALSEGÉD 19/86. — Pinzgauer fogadja a hármában.

Schwarzer és Giza bemennek

FRIDA Artúr fölment panaszt tenni a kastélyba. — Majdnem agyonverted éjjel. — Jeremiás itt maradt. — Együtt lakunk egy szobában.

K. Irigylem őt. — Nincsenek segédei.

FRIDA Miért kergetted el? Kizártad a hófúvásba!...

Úgy megfázott, alig él. — Azt hiszed, hogy el mert volna szöktetni, amíg a szolgálatodban állt? — Ahogy az éhes kutya játszik, csorgatja a nyálát, mégsem ugrik az asztalra, — így kinlódott. Őlte magát. — Gyerekkori kispajtás volt, de kötötte a szolgálat.

HIVATALSEGÉD: 19/87!

Zizi bemegy

FRIDA Engem is kötött a szavam. — De elkergetted őket. — Eljött értem, elvitt. — Te itt hagytál, és én nem bírtam már ellenállni.

K. elneveti magát

Mit nevezsz?

K. Elmesélte valaki, hogy a beosztottak hogy kezdenek hasonlítani a főnökhöz. — Elképzeltem Jeremiást — egy kis Klamm kedvese vagy?

FRIDA El kellett volna innen mennünk.

Jeremiás — hálóingben, sálakkal bebugyolálva

JEREMIÁS Frida! Itt vagy?!

K. Lupus in fabula!

FRIDA Eredj vissza a szobába gyorsan!

JEREMIÁS Kicsit lázas vagyok. (Tüsszent) — Azt a napot nem kívánom magának se, földmérő úr — az iskolakertben —, amikor kizárt! — Kutyaül érzem magam.

K. Szó se róla, a vidámságod elszelelt. — És mintha öregebb lennél egy kicsit.

JEREMIÁS Mert nem vagyok már szolgálatban. —

Az a gyerekesség és tréfa — szolgálati előírás volt. K. Tehát Klammnak köszönhetlek benneteket?

JEREMIÁS Galaternek. — Akkor ő helyettesítette Klammot... — hívatott, hogy: „Lementek a földmérőhöz, ti lesztek a segédei.” Mi meg: — hogy nem is konyitunk a földméréshez. — Ő legyintett: „Nem is kell. — Vidítsátok föl, ennyi lesz a dolgo- tok. — Azt hallottam, hogy nagyon a szívére vesz mindent. Most megérkezett a faluba — ez óriási esemény neki. — Holott valójában semmi az egész. — Ezt kell vele megértetni.”

K. És Artúr most panaszt tesz. — Miért nem mentél vele te is?

JEREMIÁS Írtam neki meghatalmazást.

K. És mi a tárgya a panasznak?

JEREMIÁS Az, hogy nem érted a tréfát. — Goromba voltál velünk. — Pedig mi csak bolondoztunk... évődöttünk a menyasszonyoddal. — Te meg akadályokat gördítettél a munkánk elé. — Eszedbe sem ötlött, hogy egy kicsit szolidáris légy velünk. — Pedig ugyanolyan alkalmazott voltál te is — sőt! —, te még nem is a kastélyba közvetlenül. — Nem fá- zol? — Gyere le a szobánkba egy kicsit. — Nem olyan kínos dolog ez: én ágyba fekszem — ti meg szépen elbúcsúztok.

FRIDA Nem tudja, hogy mit beszél — magas láza van. — Ne gyere velünk.

Elindulnak

JEREMIÁS Isten áldja, földmérő úr!

GERSTÄCKER Azt beszélnek a faluban, hogy a múlt éjjel annyira esett, hogy már a déli hágón se lehet átjutni. — Atyaisten! — Mennyi víz lesz itt, ha ol- vadni kezd egyszer!

HIVATALSEGÉD 19/88. — Na, már csak te vagy hát- ra, Gerstäcker!

GERSTÄCKER Megkapom a fuvar?

HIVATALSEGÉD Hol van az még? — Ez tudtammal „elégtelen beadvány” ügy. Énszerintem hiánypótlás. — Na, eredj.

K. Kérem, én lennék a 19/89. — Csak elfogyott a sor- szám. — De Erlanger úr engem is vár.

HIVATALSEGÉD Tárgytalan. Azt akarta csak, hogy járuljon hozzá, földmérő úr, hogy egy csaposlány — aki az ön menyasszonya volt —, hogy visszajöhessen az „Üdvarház”-ba. — De gondolom, már megoldódott a dolog.

K. És akkor én?

HIVATALSEGÉD Hazamehet. — Egyébként is hajnal van már.

A hivatalsegéd aktákkal teli kiskocsit tol. Jegyzéket néz. — Kopogtat az ajtókon. Letesz egy aktát — kap egy másikat. — Kinyúló kéz — apró szóváltások. — Dörömbölés. — Zárva marad egy ajtó. — Íratok a küszöbön. — Egy kampós bot — ahogy egy másik ajtó elé tornyozott íratcsomót el akar kanalizni. — A hi- vatalsegéd résen van. Nem engedi. — Telefon. — Lá- bát a félig nyitott ajtó részébe teszi. Egyenként be- dobja a lapokat. — Ajtónyitás: — a földre zuhannak az akták. — A levegőben röpködnek a számok. — Nyílnak az ajtók, repülnek az akták. A hivatalsegéd- nek egyre gyorsabban kell visszadobnia őket a szo- bába. — És figyelni az ajtókat. — Már csak egy papír van

19/89. — Kié a 19/89? — Utoljára kérdzem.

K. nem mozdul, csak néz. — Majd hirtelen futva dö- römböl az ajtókon

K. A 19/89 kié!? — 19/89! — Senkihez sem tartozik? Ki az illetékes? — 19/89?!

A hivatalsegéd dermedten figyel. — K. odaugrik. — A hivatalsegéd összegyűri és beveszi az ügyiratot a szájába. — Az ajtók becsukódnak, csendben kinyílnak. — K. odakapja a fejét. A hivatalsegéd egy szemetes zsákba köpi a megrágott ügyiratot, és gyorsan megke-

veri. — K. odafut. — Az ajtó fölötti csengők megszólalnak. — A hivatalsegéd fölpattan a kiskocsira a zsákokkal, és kiszáguld vele

17. kép. ALAGSORI CSELED SZOBA
AZ „UDVARHÁZ”-BAN

Apró szobácska. — Áporodottság. — A falak mentén polc, a földön néhány matrac. — Utazókosárban sokféle tarka, de fakult női ruha meg lepedők. Emília fuldoklik a nevetéstől, ahogy előreszalad a nagy utazókosárhoz, amelyből régi ruhákat, rongyokat dobál ki. Mintha valami rongyosbálra készülődne.

EMÍLIA Valami lila öv kell!

Henriette egy kis darab törött tükröt próbál úgy tartani, hogy valaki — aki a szoba sarkában van — lássa magát benne

HENRIETTE Vagy selyemsál!

PEPI Henriette, te félénkség — próbáld egyenesen tartani! — Ezt a törött tükröt Emília mentette ki a szemétből. — Tavasszal. — Vagy ősszel volt?

EMÍLIA Hanem két éve?! — Csupa szürke meg fekete... A színeseket mind elvitte Frida.

PEPI A hajadba meg kéne szalag vagy valami csat, és akkor már nem kell félni, hogy fölismernek. — Na, gyere a lámpához! (És berántja a középre K.-t, akire női ruhát adtak) Egyébként is jobb, ha óvatos vagy!

HENRIETTE Emília azt állítja, hogy Frida bújtatott el!

EMÍLIA Nézd, miket nem talál ki!

PEPI Ha így csivogtok egyfolytában, megrémíttek!

HENRIETTE Ilyen pánikot még nem éltem meg itt az „Udvarház”-ban. — Huu... a vészcsengők, ahogy szólnak!

EMÍLIA Az urak folyosóján tartózkodni! — Nem tudod? — Pláne aktakiosztáskor!

PEPI Még nekünk is csak délelőtt szabad — és csak akkor, ha takarítunk.

K. Nem félték, hogy rátok is csak bajt hozok?

PEPI Úgyis félünk, éjjel-nappal. — Éjjel mindig felriadunk, ha az ajtó mögött lelassulnak a lépések. — Ha megáll előttünk valaki. — Ez az ágyam, és csak szótlan elindul a kezem, és megérintem Emília kezét...

EMÍLIA ...és félúton találkozik a kezünk, mert én meg az övét keresem... De szegény Henriette — ő itt alszik — moccanni sem mer, egész a falhoz szokott kucorodni.

HENRIETTE És levegőt sem merünk venni, hogy továbblépjünk az a valaki.

PEPI Lehet, hogy egy tisztviselő, akinek a szobájában föl kell takarítani valami mocskot. — El sem hiszed, milyen szellőzetlen, poros minden, ételmaradékok, akták. Tele pókhálóval. — Ha a kastélyban tartózkodnak, be vannak zárva a szobák, a hivatali titkok miatt. Ha ügyfélfogadás van bent, nem mehetünk be.

EMÍLIA Például a Bürgel ágyban fekszik folyton, úgy tart kihallgatást — sajnálja az időt, amit alvásra kell fordítani —, így aztán két kérdés között lopva alszik egy kicsit.

HENRIETTE Nem is húztunk ágyat nála... mikor is...?

PEPI Szóval: készenléti szolgálat, éjszaka is — így hívják. — Mert ha szólnak, menni kell. — De nem szokott benyitni senki. Egyik hivatalnok sem mer. — Ők is félnek. — Az is lehet, hogy egy szolga áll meg az ajtó előtt. Aztán, ha továbbmegy, akkor me-rünk lélegzetet venni. — Ha tavaszig legalább velünk maradsz, az nekünk is jó. Mégis férfi vagy. Azért mázskálnod sem kell fölöslegesen.

EMÍLIA Majd én megmutatom a veszélytelen helyeket.

PEPI Azonkívül szabad vagy. — Érted, mire gondolok.

HENRIETTE Mihez értesz?

K. A földméréshez.

HENRIETTE Hogy kell azt?

K. Majd egyszer elmesélem.

EMÍLIA Lesz időd rá.

PEPI Ez a helyed. — Valamikor Frida ágya volt. Egy kicsit huzatos. — De jól befűtünk. Rengeteg papírt kapunk — alig kell rá fa —, rontott jegyzőkönyvek, lejárt közlönyök, akták, amik nem kellenek senkinek.

HENRIETTE Kidobott a Frida?

K. Nem egészen úgy, de egyedül maradtam. — Az én hibámból, azt hiszem.

PEPI Bármelyikünk szívesen ment volna veled, mikor megérkeztél. — Mint egy sárkányölő, fehér lovon — nekik is, meg nekem is megnyitottad volna fölfelé az utat.

K. Ilyen hősnek láttatok?

HENRIETTE Tanultál valamit — szabadon jársz a világban...

K. Senki és semmi voltam...

PEPI De Fridának megfeleltél.

K. Gondolod, hogy számításból? — Klammm után?!

PEPI Ha egyszer a kedvese volt, miért hagyta az ivóban? Miért nem vitte följebb?

EMÍLIA Mi is vártuk, mindennap. De semmi. — Jókor érkezte.

PEPI Eppen kezdett elülni a szenzáció. — Azt még elhitték az emberek, hogy ő Klammm kedvese — azt is nehezen, mert biztosan nem tudott senki, látni csak azt látták, hogy Frida beviszi a sört az úri-szobába, és később pénzzel jön ki onnan. Hogy mi volt bent, azt tőle lehetett csak tudni.

K. De miért kellett ez neki?

PEPI Mert egyébként jelentéktelen. Napokat sírt emiatt itt az ágyon. Órákig vigasztaltam. — „Szörnyen szögletes vagyok!” — azt zokogta, és odafúrta magát Henriette-hez.

EMÍLIA Nem szerette a haját — hogy kopott, mint egy madár tolla —, így húzta az ő haját a sajátjára. — Pepinek kellett tartania a tükröt — ő meg vágta a csabos arcokat.

PEPI Mindig másnak akart látszani. — Mindegy, hogy mit, csak beszéljenek róla — meg is mondta. — Egy szolga, az nem érdekes. — A tisztviselők kerültek. — Aztán egyszer csak közbelép a sors, odasodor egy földmérőt — Frida megszökik veled. Nincs csapóslány az „Udvarház”-ban. — Odarángatnak engem...

EMÍLIA Úgy kellett kölcsönadnom a kabátomat...

PEPI Pedig hogy szerettem volna... De nem így... Még ki sem derült rólam, hogy... — Aztán újra megjelenik Frida, bűnbánó arccal, és visszafoglalja a söntésben az őt megillető helyet... Erre kellett csak neki!...

K. Te meg itt vagy újra, ahol már szépnek lenni sem érdemes. — Mintha egy cseléd szoba lenne a világ, amelynek a kulcslyukán át leskelődtek. — Hogy reszketsz az állásodért, olyan, mint a mennyország — csapóslány a söntésben!... — Akármennyi hibája van Fridának, van a tekintetében, a lényében valami, ami fölétek emeli őt — és fölém is. — Mert van valami közös bennünk, Pepi, kettőnkben — talán mind a ketten túl lármásan, nagy hűhóval igyekeztünk megszerezni valamit. — Karmoltunk és rancigáltunk, ahelyett hogy Frida példáját követtük volna... Az alázat... igen! — Mi meg, mint a gyerek, aki lerángatja az asztalterítőt, és nem nyer vele semmit se, hanem csak a földre rántja az egész pompát, úgyhogy az számára már végképp elérhetetlen marad. — Hideg lett itt. — De az is lehet, hogy nagyon-nagyon fáradt vagyok. — Amióta itt vagyok, szinte nem is aludtam.

HENRIETTE Jó erősen befűtünk, ha akarod. — Hozd a zsákot, Emília. — Megbántottad Pepit is.

K. Majd valahogy kiengesztelem.

PEPI Jól van, na. — Eltöltjük valahogy az időt.

K. Milyen zsák ez?! — (Rohan oda hirtelen, mikor már Emília rászórt minden papírt a tűzre)

EMÍLIA Mit akarsz? — A reggeli akták maradéka, ezzel fűtünk.

K. az üres zsákokat kifordítja, felemeli a kályhafedőt, belenéz a tűzbe, hosszan bámul, majd egy vödörért fut, amiben fenyőág zöldellt, azt szétszórja — a vizet a tűzre önti; — gőz — K. a hamut kotorja — keresi a félig égett papírok között az aktáját, majd a kezében marad egy csücsök. Kormos arcát törölgeti, sír — a kezéből kihull a megszenesedett papír. Emília felveszi, silabizálja, majd Henriette felé nyújtja

Nem tudom elolvasni.

HENRIETTE Egy ügyiratszám: 19/89.

PEPI (az ágyáról a lepedőt belemártja a vödör aljába, úgy törölgeti K. arcát és kezét, mint egy kisgyerekek) Van egy-két régi fotográfiánk. Majd megmutatom. — Az egyiken Frida is rajta van. — Hat-hét

éve készülhetett. — Nézd, ha tévedtem, és egyszer mégis visszatér hozzád, a közbeeső időt csak el kell hogy töltsed valahol. Munkád nincs, se fekhelyed, kint hideg van... Legalább a tavaszig. — Igaz, hogy nálunk a tél, az hosszú, nagyon hosszú és egyforma — de utána, az biztos, hogy tavasz jön — meg persze nyár is. — Bár ahogy most visszagondolok, a nyár is, meg a tavasz is valahogy elég rövid — mintha alig lenne több két napnál... és akkor is elég gyakran... havazik...

EMÍLIA Csss... Azt hiszem, elaludt.

PEPI Ssssssss. (És ringatja, mint egy gyereket)

VÉGE